

Titus Suciu

POETII REVOLUȚIEI

Timișoara,
Decembrie 1989

Titus Suciu

POETII REVOLUȚIEI

Timișoara,
Decembrie 1989

Editura IRRD
2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SUCIU, TITUS

Poeții revoluției : Timișoara, decembrie 1989 / Titus Suci.

- București : Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie
1989, 2011

ISBN 978-606-92847-2-8

94(498)''1989.12''

Editura IRRD

București-România

Ediția I, 2011

ISBN 978-606-92847-2-8

Coperta:Alexandru Diaconu

Toate drepturile rezervate

Ar trebui să scriu că poeții de la balconul revoluției au fost definatorii pentru un timp al scrisului românesc. Ion Monoran a realizat, împreună cu Mircea Bârsilă și cu Adrian Derlea o admirabilă avangardă a scrisului tânăr, "monodorsilismul", fără a refuza, în poeme memorabile, scrisul tradițional, poemele locului (ale Banatului!) ale familiei, ale dezastrului social. E un poet exponențial al avangardei. Claudiu Iordache este un literat al cotidianului, dar și un eseist al revoltei în linia lui Cioran. Este un romancier în linie expresionistă, ilustrat în cărți importante pentru un timp al scrisului nostru. Lorin Fortuna vine dinspre literatura lui Labiş, e traducător din marii poeți germani; scriitor în linia imaginarului bucovinean, rămâne legat de documentarul istoric, transcris sub semnele omului revoltat. Nicolae Bădilescu scrie poeme rafinate în linia lui Eduard Pamfil și a lui Șerban Foarță. Sunt scriitori ai contestației, afirmați așa înainte de 1989: poeme ale lui Lorin Fortuna au fost citite la postul de radio Europa liberă de Virgil Ierunca. Ioan Monoran, Claudiu Iordache, Nicolae Bădilescu au trecut prin interdicții succesive care nu le-au deteriorat intensitatea atitudinii. Balconul i-a așezat sub semnul unui discurs comun și a unei poetici a revoltei, fără de care nu putem înțelege cum se cuvine anii 80 ai scrisului românesc.

Cornel Ungureanu,
critic literar

Bona fortuna genezei Revoluției

Personajele senzaționalului său mic recurs la memorie: „*Timișoara Decembrie 1989. Poeții Revoluției*”, în ordinea și importanța derulării lor pe ecranul timpului măsurat în secunde, minute, ore, zile și nopți: Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Vasile Popovici, Gheorghe Secheșan, Eugen Bunariu (în preludiul „acțiunii visului”), Petru Ilieșu, cu *trabantul* său „transmițător de vise”), Ioan Monoran, rebelul nonconformist pletos, pe Lista participanților de la Revoluție întocmit în foaierul Operei la poziția 56, apoi vitejii momentului, liderii născuți din iureșul haotic al evenimentelor ce se cristalizau și tulburau de la o zi la alta, începând cu *Cel* ce-ar fi putut manipula împrejurările, devenind liderul suprem, dominând mulțimea aprinsă bezmetic, dând el conținut exploziv uneia dintre lozincile emblemă ale momentului: „*Comunismul s-a născut pe Neva și a murit pe Bega*”,...”pastorul n-a fost capabil să înțeleagă ce șansă îi oferea Istoria – timișoreni de sub ferestrele locuinței

îl voiau în fruntea lor, el cerea să fie lăsat în pace, îi îndemna să plece! Oamenii au plecat. Concis spus, *I-au abandonat*. Au plecat de sub ferestrele locuinței sale, dar, de parcă ar fi vrut să-i demonstreze că aveau să se descurce și fără el, nu departe! La doar câțiva pași, în Piața Maria, și-au identificat *liderii de moment*, conducătorii de care aveau nevoie și i-au urmat.”

În 20 decembrie, ziua de zenit a Timișoarei în care s-a semnat Destinul Revoluției, Claudiu Iordache, primul poet liber al primului oraș liber de comunism, urca la Balcon în urma profesorului *bonna fortuna a Revoluției*, Ioan Lorin Fortuna. Poetul Claudiu Iordache se făcuse de acum remarcat în mulțime, între valurile de manifestații masate între fântâna arteziană dintre Catedrală și Operă, irumpând spectaculos-fascinatoriu, cum avea să-l descrie doamna doctor Pia Oancea, soția maiorului Viorel Oancea, primul ofițer de rang superior pactizând cu revoluționarii. Pentru autenticitatea și frumusețea portretului reprodus în întregime în substanțiala lui relatare de către Titus Suci, cum mi s-a oferit onoarea să-i prezint eu cartea, îmi îngădui, în semn de prețuire pentru carte, pentru autor, pentru personaj și pentru martorul declarat, să reproduc și eu textul:

„Atunci s-a desprins dintre noi un bărbat înalt, athletic, bine făcut, un adevărat Goliat, care și-a dat geaca jos, și-a dezvelit pieptul și a început

să vorbească în așa fel încât... Doamne, cum a vorbit bărbatul acela! Ca un înțelept. Ca un sfânt. N-am mai auzit pe nimeni adresându-se unei mulțimi cu atâta însuflețire și căldură, cu atâta suflet, încât mulți, foarte mulți din cei care l-au auzit, noi, femeile, mai toate, am dat în lacrimi, ochii unor militari umezindu-se și ei”. În auzul mulțimii se ciocnea violent, ireconciliabil, fierbinte ca un găfâit al morții, ca un strigăt al vieții, *glonțul* cu *visul* întrupat în Cuvânt. Autorul acestui montaj cinematografic, acestui colaj de „tăieturi” în direct din carnea realului, urmărește un adevărat plonjon în vertijul psiho-mental al devenirii și conștientizării comportamentului impus de imprezibil, sub apăsarea neliniștei, spaimei, într-o sforțare supradimensionată uman spre a nu greși, a nu ceda, a ghici misterele urii și violenței străpungând nebunia și furia oarbă, înfruntând hazardul. Istoria. Tensionată până la plesnire, situația marcată prin psihologia mulțimii ce-și modela aspirațiile, instinctele, în confruntarea vocală și ura arsă din privirile oarbe descărcate prin gesturi irepresibile, poeții, cu firea lor impropriu acțiunii, se trezeau constrânși să-și depășească imaginația și visul, prevestirile metafizice, condensând întreaga voință în acțiune pură, în decizii energice, inventându-și propriul lor model. „Cel ce ceda, ieșea din istorie”. Cele două părți combatante nu dispuneau de aceeași tehnică de luptă. De o parte

se găsea *glonțul* ce nu-și greșea ținta, de cealaltă parte, splendoarea abulică a Visului, mintea și inima trebuiau convertite acțiunii. Ioan Lorin Fortuna, impunându-se tenace, lucid și pe deplin responsabil, împreună cu imprevizibilul, stăpânit și el de himera Libertății, cel care a avut prezența de spirit să strige în gura mare lozinca cea mai inflamant – profetic, intrată pe loc în deriziunea truismelor, „*Comunismul s-a născut pe Neva și a murit pe Bega*”, asta pe când Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu încă mai dădeau ordine „să se tragă” și Timișoara să fie transformată în cenușă. Cel de-al patrulea poet timișorean, după Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache și Ioan Chiș, care asaltează Balconul comandamentului revoluționar, Nicolae Bădilescu, și-a asumat cu întreaga „gardă pretoriană a Visului”, riscurile și fatalismele Revoluției. Implicit și ale timpului postrevoluționar, căci ei vor fi primii ce vor trage ponoasele și vor suporta consecințele: ingrătitudinea! Universitarul Fortuna, *bonna fortuna* a Revoluției, fiind receptat astfel datorită spiritului său napoleonian în decizii fulgerătoare, tenace și incorigibil, „asumându-și toate responsabilitățile”, fără nicio ezitare sau șovăială, impulsivitatea lui fiind esențialmente utilă Revoluției (conchide în carte și în viață Claudiu Iordache): „stindardul victoriei Revoluției din Timișoara, amprenta prestațiilor domnului Fortuna este inconfundabilă”.

Ce ar mai rămâne de spus?

Citiți cartea! În criza asta de lectură, de suflet, de emoție curată, îmbătrâniți în tristețea că sublimul clipelor noastre astrale a rămas și se întunecă tot mai în urmă, prevăd, totuși paradoxal, o carieră de excepție acestei cărțului. Îl felicit pe colegul de slujire întru Adevăr, *Titus Suciu*, mă felicit c-am citit-o, felicitându-i cu anticipație pe viitorii cititori. Ei vor fi cei mai câștigați, dăruindu-se acestui poetic recurs la memorie.

Alecu Ivan Ghilia,
scriitor

București, Chitila, septembrie 2011

Cuvântul, Cântecul și Revoluția

La început a fost cuvântul!

Odată cu primele formulări revendicative Vrem căldură!... Vrem pâine!... Vrem apă caldă!... manifestarea de solidaritate față de un semen a devenit revoltă antidictatorială. În Piața Maria, la nu mult timp după sloganurile amintite, s-a strigat: Aici a murit Doja, aici să moară și Ceaușescu!... Jos Ceaușescu!

Odată cu cântecul, cu Deșteaptă-te române! – imnul României, nu al R.S.R. în care textul lui Ciprian Porumbescu a fost îmbunătățit rînd pe rînd de Aurel Baranga, Eugen Frunză și Dan Deșliu, în cele din urmă de însuși Ceaușescu! – mișcarea antidictatorială și-a conștientizat menirea!

A devenit Revoluție!

În orice societate există nemulțumiți, aceștia imaginează un sistem social în care să beneficieze și ei de drepturile privilegiaților, faimoasa lozincă a celor de pe baricadele din Paris, *Libertate! Egalitate! Fraternitate!* a devenit de atunci sloganul oricărei revoluții. Chiar și – pentru perioada de timp în care ajung să pună mâna pe putere! – a acelora ce instituie o dictatură.

Teoreticienii comunismului au făcut o critică complexă a capitalismului. Până aici toate bune. Numai că societatea imaginată de ei s-a dovedit a fi falimentară. Într-un interviu luat la Paris în 1990 – ce-ar fi făcut parte din a treia carte despre Revoluția Română –, Virgil Tănase a formulat următoarea frază: nu știu prea multe despre societatea ideală, societatea viitorului, oricum comunismul nu e sistemul social consecutiv capitalismului.

Nu cred că e inutil să adăugăm acestei opinii o formulare celebră și o întrebare elementară. Prima aparține lui Leszek Kolakowski: comunismul lui Marx conținea în esența lui ispita totalitară! Întrebarea e, firește retorică: există vreo țară socialistă (comunistă) în care nu s-a instaurat dictatura și teroarea?

Revenind la subiect e de spus că, din cauza numărului, doar tagma scriitoricească nu poate înfăptui o revoluție. Dar se implică. Istoria probează acest adevăr. Pentru a-și scrie cărțile, literații investighează particularitățile,

mentalitatea ființelor umane, relațiile dintre ele, psihologia individului, a mulțimii, fenomenul social în esență etc. Și, în funcție de corectitudinea răspunsurilor pe care ajung să le formuleze, pot să se pronunțe în situațiile de cumpănă ale comunității din care fac parte.

Prezența scriitorilor timișoreni în Revoluția din Timișoara e atestată de interviurile acordate, mărturiile participanților, fotografiile și episoadele filmate. Alături de zecile de mii de demonstranți, mulți scriitori au trecut, au asistat ore întregi la cele petrecute în Piața Maria în seara zilei de 16 decembrie, s-au manifestat, au scandat lozinci, au avut inițiative mobilizatoare, iar în istorica manifestare din 20 decembrie '89, urcând în clădirea Operei, apărând în balcon, au devenit lideri ai Revoluției.

În prima fază, prezența enoriașilor în fața Bisericii Reformate a reprezentat un act de solidaritate față de o persoană incomodă sistemului social-comunist, dar importantă pentru ei. Aceasta a fost situația în 15 decembrie și în 16 până spre înserare. Când, datorită unei conștiințe, unui refuz și a unei convingeri, solidaritatea față de persecutat s-a transformat în revoltă față de persecutor!

După ce numărul timișorenilor din strada Timotei Cipariu a fost îndeajuns de mare, oamenii și-au dat seama că deveniseră o forță! Conștienți de ceea ce reprezentau, n-au ezitat să solicite ceea ce considerau că societatea trebuia

să le asigure. Acesta e momentul în care au fost scandate primele lozinci, *Vrem căldură!... Vrem pâine!...Vrem lumină!...* cei ce le-au lansat fiind primii lideri ai Revoluției din Timișoara!

E adevărat, lideri temporari. Să spunem zonal. Pentru câteva secunde, poate câteva minute. Formulând sintagma, timișoreanul a captat atenția celor din jur, aceștia au conștientizat faptul că da, asta este, asta vrem, scandând apoi lozinca și ei! În acest mod s-a conturat un cuplu format din conducător și adepții lui. Mobilizați de curajul celui ce-a lansat primul slogan, al doilea, al treilea... au lansat alte sloganuri, devenind și ei lideri temporari. Și dacă avea lideri și știa ce voia, mulțimea a plecat de la Biserica Reformată spre locul în care se găseau persoanele vinovate de situația în care ajunseserăm!

Mi se pare de neînțeles obtuzitatea, incompetența organelor comuniste de anchetă. Interogatoriile celor aproape 900 de demonstranți arestați în noaptea de 16 spre 17 decembrie începeau, în esență se reduceau—întrebările intermediare fiind, de fapt, variante ale celor de care am vorbit!—la aceeași întrebare: cine erau conducătorii mișcării timișorene?

Ceea ce nu știau ciracii dictatorului este adevărul: un lider fără mulțime nu reprezintă nimic, mulțimea își găsește lideri în ea însăși!

Din moment ce-a conștientizat faptul că reprezenta o forță, mulțimea a avut nevoie

de lider. În mod firesc l-a dorit în fruntea ei pe pastorul reformat. Se știe, timișorenii au vrut să-l vadă mereu, sperau să vină în mijlocul, în fruntea lor. Numai că acesta, speriat de previzibilele consecințe ale situației create, a avut un singur mesaj: să fie lăsat în pace, oamenii să plece, să nu mai rămână sub ferestrele locuinței sale nimeni.

Caracteristica esențială a mulțimii e infidelitatea. Azi te divinizează, mâine te crucifică. Pentru că au fost refuzați, în aceeași măsură fiindcă și-au identificat posibیلی lideri, oamenii au făcut ce le-a cerut pastorul: au plecat din fața locuinței. Altfel spus, l-au abandonat. Mai mult de-atât, *l-au uitat!* După regrouparea în Piața Maria, manifestările oamenilor s-au radicalizat. Unul din importanții lideri de moment de aici a fost timișoreanul, din păcate neidentificat, care s-a adresat celor din jur cu fraza: Aici a murit Doja, aici să moară și Ceaușescu, altul fiind fiul unui foarte cunoscut profesor universitar care, după ce un grup de tineri – printre care și poetul Ioan Monoran – a blocat un tramvai, a urcat pe scările acestuia înșirând cuvinte ce-au înfiorat mulțimea: Mă numesc Daniel Zăgănescu, nu mi-e frică de Securitate, vă rog scandați cu mine JOS CEAUȘESCU!

Față de situația socială din țară, literații români s-au manifestat în 3 moduri. Unii – sintagma e arhicunoscută – s-au refugiat în *turnul de fildeș*, cei fără coloană vertebrală au

optat pentru sluj în detrimentul valorii artistice – știm de ce, nu e necesară precizarea! –, existând din fericire și creatori – în cele ce urmează ne vor referi la scriitorii timișoreni – ce și-au respectat și disponibilitățile native și conștiința civică.

Scriitorii tineri, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Vasile Popovici, Gheorghe Secheșan, Eugen Bunariu, colegi de generație cu aceleași repere culturale și viziuni social-politice, constituiau un grup bine conturat în familia literară timișoreană. Evenimentele din 15, din 16 decembrie, nu-i surprind. Știau despre cutezătoarea inițiativă a poetului Petru Ilieșu – poemul-protest Scrisoare deschisă domnului Gorbaciov trimis în occident –, cunoșteau situația dictaturilor din celelalte țări socialiste prin intermediul televiziunilor iugoslave și maghiare, constatau că pulsul răzvrătit din Timișoara tindea spre punctul critic, își dădeau seama că era momentul inițiativelor, al faptelor, că se cădea să se implice.

Ceea ce de altfel au făcut.

În 14 decembrie, profitând de trecerea prin oraș a unei studente evreice în drum spre Germania, Jael – nu-și amintește și numele –, Vasile Popovici o roagă să răspândească în Vest informația că la Timișoara situația era explozibilă, că, din păcate – cunoscută fiind cerbicia dictatorului român – represaliile aveau să fie dure, criminale.

În 16 decembrie grupul, însoțit de mama lui Daniel Vighi venită de la Radna, de câțiva prieteni, se găsește în Piața Maria, literații numărându-se printre cei care, în jurul orei 19, scandează lozinci revendicative, sloganuri, cântă *Deșteaptă-te, române!*... participă la altercațiile cu forțele de represiune, ca în jurul orelor 22-23, după ce se întâlnesc cu familia Harșany, discutând despre cele petrecute, să se înfierbânte. Bine, doar atât, la atât să se rezume contribuția lor la ce se întâmpla acolo, la ce era posibil să se întâmple în continuare? Atât se cădea să facă, să scandeze lozinci? Și o propunere, alta, cea care le întrunește sufragiile fiind sensibilizarea vestului. Un material – erau scriitori! –, o informare nemijlocită despre situația din Timișoara, ce trebuia să ajungă la Europa Liberă, li se părea nu doar un deziderat, ci o datorie civică. Contactarea directă a postului din Germania constituia varianta ideală, dar consecințele puteau fi grave, cealaltă alternativă constituind-o folosirea Consulatului Iugoslav ca intermediar. Sigur, abordarea unui reprezentant al acestui serviciu nu excludea surprizele neplăcute. Iugoslavia era și ea țară socialistă. Se știa însă că vecinii noștri *construiau un altfel de socialism* și... Una peste alta, astea erau singurele modalități de a aduce la cunoștința Vestului situația din urbea noastră, hotărârea de a acționa era de acum luată, totul depindea de oportunitate, de, vorba aceea, *ce aducea ziua de mâine*.

Ziua de mâine *n-a ales* cea mai puțin riscantă inițiativă. Deși întreprinderea nu era simplă din punct de vedere tehnic, riscantă pentru statutul social al întreprinzătorului, în 17 decembrie, seara, Doina Harșany reușește să-l prindă la telefon pe scriitorul Wiliam Totok. Reacție rezervată, fostul timișorean are nevoie de confirmare. Doina scoate telefonul pe fereastră, rafalele armelor îndepărtează orice dubiu.

La fel a procedat și criticul Cornel Ungureanu în discuția cu Augustin Buzura, cu literații din țară contactați, pentru a le face cunoscută situația din Timișoara.

Deoarece cuvântul unei personalități are altă pondere decât a unui autor mai puțin ori deloc cunoscut, tinerii scriitori i-au sunat, printre alții, pe Mircea Zaciuc, Radu Călin Cristea, Radu G. Țeposu, Doina Cornea, Ioan Buduca, Ioan Groșan... multe dintre individualitățile literare marcante cunoscând în acest mod, direct, înaintea altora, situația din Timișoara.

Un capitol aparte în Istoria Revoluției noastre au scris poezii. Ordinea enumerării respectă momentele *intrării lor în scenă*: Petru Ilieșu, Ioan Monoran, Claudiu Iordache, Nicolae Bădilescu și ... Ioan Bucovineanu! Primii se cunoșteau de ani buni datorită unor preocupări comune, dar au intrat în vârtoarea evenimentelor individual, prestațiile fiind caracterizate – și determinate! – de înflăcărea juvenilă, defularea îndelung amânată, entuziasmul lucid, temperamentul fiecăruia.

Petru Ilieșu

Pentru primii patru poeți, la fel ca pentru grupul de scriitori de care am vorbit, Revoluția a început înainte ca Revoluția să fi început! În 1982, Petru Ilieșu și prietenul său Alexandru Gavriliu se îmbătaseră cu un vis frumos. Tineri, entuziaști, superbi în inconștiența cu care percepeau dura realitate din țară, și-au închipuit că vor răsturna dictatura – ce se înăsprea în același ritm cu deșănțarea cultului personalității – cu câteva petece de hârtie! Poetul dicta, Alexandru scria textele cu carioca pe bucăți de carton, uneori râdeau în hohote de naivități lor, de multe ori porneau televizorul și-l fixau la maxim ca să-l înjure pe dictator din toți rărunchii, nu de puține ori privindu-se întrebători, surprinși de curajul – ori nebunia! – acelei îndeletniciri. Dar, având vârsta la care idealurile precumpănesc spaimetele cotidiene, n-au dat înapoi.

A urmat, firește, ceea ce a stă la baza democrației comuniste din orice țară de pe glob.

Prima dată a fost arestat Alexandru Gavriliu, poetul fiind reținut pe stradă, în amiaza mare, după câteva zile, de lângă fiul său în vârstă de aproape patru ani, Daniel.

Au urmat interogatoriile, zeci de ore de confruntări dure cu patru ofițeri de securitate stăpâniți de aceeași idee fixă – obținerea unei declarații în care poetul să recunoască faptul că ascultase, cu Alexandru, emisiunile postului de radio *Europa Liberă* plănuid, împreună, răsturnarea *victorioasei democrații* din România socialistă.

Din păcate, datorită sutelor de ore de anchetă în beciurile Securității, a lunilor de zile petrecute în lagărele de refugiați – a părăsit țara în 1988 –, a anilor de suferință, a bolii grave – leucemie – răzvrătitul Alexandru Gavrilu – *scriitorul* bucăților de carton – n-a avut cum să vadă câte din speranțele cuplului lor de haiduci au apucat să se împlinească. În 1992 a lăsat pentru totdeauna, aici pe pământ, și carioca și manifestele pentru o lume...

Anul 1989 îl prinde pe Petru Ilieșu singur, prietenul său găsindu-se dincolo de fruntariile țării. Și, pentru că n-avea cine să-i caligrafieze lozincile, a folosit el pixul lui Alexandru. Dar pe hârtie cuvintele s-au rânduie altfel decât într-un slogan, în vreo lozincă de tipul celor formulate cu ani în urmă. A rezultat un poem. Virulentul pamflet anticeaușist *Scrisoare deschisă* d-lui Gorbaciov. Pe care, convins că ar fi fost respins de redacția oricărei publicații, poetul l-a trimis, în august '89, postului de radio *Europa Liberă!*

*Scrisoare deschisă domnului Gorbaciov
despre fratele meu (fragment)*

Ce se întâmplă cu familia vecinului dumneavoastră de apartament, domnule Gorbaciov? Nu simțiți cum pereții emană o demonică tensiune? Nu auziți plânsetul țevilor goale de calorifer? Nu auziți geamătul conductelor înghețate? Nu auziți în bezna odăilor bocetul uscatelor fire electrice? Nu auziți chicotul foamei? Fratele meu v-ar putea descrie locatarii bâjbâind prin mormanele de gunoi și negăsind ieșirea, fratele meu v-ar putea descrie despre cum locatarii se strivesc unii pe alții, se devoră unii pe alții în viermuială, beznă, miasmă și moarte. Fratele meu v-ar putea povesti despre acest apartament cu o odaie anume și în această odaie vecină anume, la vedere, v-ar putea povesti cum cineva se arată zilnic, își ia masa în sala cu oglinzi a cârciumii din cartier, înghite decorații din tuburi de medicamente, prizează oxigenul din spațiul cosmic, se sprijină în bastonul cu care dresează câinii turbați și mai târăște după el o imensă legătură de chei. Atunci când nu vrea să fie zărit se ascunde după o umbrelă mare și roșie, și într-adevăr, nimeni nu pare să-l vadă...

Nu la mult timp după aceea, în toamnă, din disperare față de situația în care se găsea România și convingerea că trebuia să se implice, poetul își pune semnătura, prin Mariana Marin, pe *Scrisoarea lui Dan Petrescu*. Textul e citit la *Europa Liberă* cu promptitudine, semnatarii – colegi de generație – Dan Petrescu, Liviu

Antonesei, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Marin, Petru Ilieșu... devenind, firește cu aceeași promptitudine, clienții Securității. Au urmat consemnări la domiciliu, anchete, interogatorii, admonestări fizice. Și era doar începutul!

Un *început* trăit și în 1982. Atunci alături de Alexandru Gavrilu, acum de unul singur, Petru Ilieșu fiind unicul scriitor din vestul țării al cărui nume se găsește pe *Scrisoarea lui Dan Petrescu*.

Decembrie '89 l-a prins pe poet în această stare incertă, stresantă, de scriitor fără statut de scriitor, persecutat ca scriitor! În 1982 poetul Anghel Dumbrăveanu se întoarce de la București cu o veste copleșitoare pentru Petru. Dar partidul *e în toate*, numai că unde e el, nu e loc pentru conștiințe! O nulitate politică locală, secretarul cu propaganda Florescu, deși conducerea Uniunii Scriitorilor își dăduse avizul, îi blochează dosarul de primire în UR. Firește, carnetul de membru nu i-ar fi oferit imunitatea de care se bucură azi politicienii ce-au jefuit – și continuă să jefuiască! – țara, dar, pentru moralul lui, ar fi însemnat, totuși, ceva. Din fericire, visătorii *aud* vocile Istoriei! Cuvântul, pe care poetul l-a înțeles mai repede decât alți români, venea de acolo unde trimisese și el, în urmă cu câteva luni, cuvântul! A haiducit de aceea prin oraș căutând semne, un indiciu care să-l facă să-și spună da, se va întâmpla, momentul e aproape.

Și deodată – semnul! Ceea ce multora le va fi stârnit nedumerirea, ceea ce unii nu vor fi înțeleși, lui Pentru Ilieșu i s-a dezvăluit ca semn! Și pentru că tulburătoarea imagine a lumânărilor aprinse – vineri, 15 decembrie '89 în fața locuinței pastorului reformat – l-a obsedat toată noaptea, în dimineața următoare, înainte de ora 10, poetul se găsește din nou în fața bisericii din Piața Maria. Oameni puțini, 20-30 de persoane, în grupulețe de 3-4 inși. Uneori e important ce simți, alteori ce vezi. Poetul vede, dar și simte că acolo se găsește întreaga Timișoară și hotărârea se înfiripă, se conturează, se definitivează. I se adresează unui bărbat corpulent îmbrăcat în palton gri, urcă scările în urma lui, ușa se deschide, vorbește cu pastorul. De fapt îi face o promisiune. În dimineața următoare va pleca la București pentru a le dezvălui celor din capitală ce se întâmpla în Timișoara. La urma urmei ce vedea și simțea, deoarece până la momentul acela în oraș nu se petrecuse, încă, nimic cu adevărat semnificativ! Din păcate, deoarece nu avea tainicele percepții ale poetului, pastorul era debusolat. Ajunsese să ia ipocrizia drept solitudine umană, afirmațiile de circumstanță – asigurări ferme, să acorde credit promisiunii primarului comunist, nu certitudinilor vizionare ale poetului. Mai mult de-atât, dacă voia într-adevăr să-l ajute, ar fi fost bine să-i lămurească pe oameni să părăsească locul deoarece primarul

Moț îl asigurase că, dacă oamenii aveau să plece, ordinul de evacuare va fi abrogat.

Poetul revine printre cei din fața clădirii dezamăgit, se integrează unui grup, schimbă o vorbă cu unul, cu altul, nu-și găsește locul, e de față când sunt aduși doi medici pentru a acorda consult soției pastorului, vociferările cu care e întâmpinat îndemnul primarului – de la fereastra apartamentului pastorului – de a părăsi locul îl întremează, intervenția pastorului – altă formulare, dar aceeași idee! – îl nemulțumește, își dă seama că n-are rost să mai stea, pleacă.

Pleacă deoarece trebuia să facă rost de benzină. Cei 10 litri acordați lunar erau insuficienți, de aceea apelează la prieteni și, în câteva ore, face rost de două canistre pline.

Când revine seara acasă – vizavi de Comitetul Județean de Partid – rămâne siderat. Realitatea depășea ce văzuse și simțise. Se precipită, parchează Trabantul în grabă, părăsește mașina fără s-o închidă, se integrează mulțimii, se plasează în rândul tenorilor exultând ori de câte ori se ajungea la refrenul *Jos Ceaușescu!*, asistă la tot ce se întâmpla: placarde și tablouri desprinse de pe frontispicii, apoi aruncate, călcate în picioare, ferestre sparte, apariția mașinilor pompierilor, incendierea lor, foc la Comitetul Județean de Partid, foc la librărie, volumele descreieratului arzând, apariția scutierilor, panica, retragerea în holul blocului

în care locuia, arestările, dubele în care erau îndesați demonstranții, reacțiile timișorenilor ce păreau să nu se teamă deși erau cu mâinile goale, fuga în apartament după sticle, distribuirea acestora celor pricepuți în confecționarea cocteilurilor Molotov, intervențiile tot mai violente ale forțelor de represiune, o mână de ajutor unor demonstranți, *săriți pe aici, dincolo e Parcul Pionerilor și ați scăpat...*

A fost o noapte teribilă, de-a dreptul incredibilă, până cu câteva ore în urmă nu și-ar fi imaginat acele manifestări nimeni, o noapte imposibil de recreat prin cuvinte, retrăită la adevăratele ei cote doar de timișorenii care au fost în orele acelea acolo!

Zona e abandonată de demonstranți târziu, spre ora 23. Atunci, de altfel, intră și Petru Ilieșu în apartament. Nu se poate însă liniști. N-ai cum să treci de la atâta agitație la indiferență totală. Deschide fereastra, ferestrele, fiind când la una când la alta, opțiunea fiind determinată de volumul vuietelor dinspre cartierele mărginașe.

În noaptea aceea, deși ar fi fost bine să se fi odihnit într-adevăr, poetul nu prinde mai mult de 5 ore de somn chinuit.

Duminică, 17 decembrie, aproximativ orele 6,30. Poarta imobilului se deschide. În cadrul ei – Petru Ilieșu. În fața *cazematei comuniste*, asaltată cu doar câteva ore în urmă – milițieni, scutieri și civili, muncitori ce măturau

cioburile, ce completau ochiurile ferestrelor sparte. Poetul nu dorește să fie remarcat, rămâne cu ochii pe Comitetul Județean de Partid doar pentru un declic mintal – *fotografia* îi era mai mult decât necesară la București –, se apropie de Trabant, se așază la volan, privește în jur cu atenție, pornește motorul.

Iese din oraș pe străduțe lăturalnice, înainte de Remetea maculează cu noroi numerele mașinii, apucă spre Lugoj. După ce Timișoara se găsește în urmă la 20-25 de kilometri, după ce e convins că nu e urmărit, își revine, își regăsește euforia trăită în seara trecută, de atunci continuându-și drumul altfel. Ia în mașină orice autostopist. Îi ia, le povestește ce s-a întâmplat în Timișoara, când coboară îi roagă să spună oricui ce-au aflat, umple mașina cu pasageri din nou, procedează la fel ca prima dată, pasagerii se miră, unii manifestă rezervă, alții se entuziasmează, două femei ce aveau să coboare la Turnu Severin plâng de emoție, oameni și oameni, din motive lesne de înțeles alege varianta Alexandria, când nu are *clienți* oprește în localități și, *alegându-și colaboratorii*, le spunea acestora ce știa, ce văzuse, ce trăise, dar mai ales ce simțea, rugându-i să procedeze și ei la fel pentru că... da, se va întâmpla, momentul e aproape.

Din nefericire bietul Trabant începe să tușească – el vechi, benzina proastă – să geamă, să se împleticească. Speriat că avea să rămână

pe drum, poetul improvizează o reparație, intervenția se dovedește, cel puțin pentru un timp, salutară, își continuă drumul. Bineînțeles, în același mod – pasageri, relatare, alți pasageri, relatare...

În fine – Bucureștiul. Cu peripețiile de pe drum, timpul trecuse, intră în capitală în jurul orei 22,30. Oprește în Piața Unirii, coboară, se apropie de un grup, le pune *lumânări în mâini, le aprinde*. Oamenii îl privesc cu rezerve, nu cred, poetul nu renunță, le spune de unde pot lua lumina singuri – Europa Liberă, Vocea Americii, BBC...

De altfel timpul fiind înaintat, străzile aproape pustii – dar nu numai de aceea! – pentru lumină apelează el însuși la una din sursele recomandate. În apartamentul unor prieteni despre care știa că depuseseră, de mai mult timp, dosare pentru plecarea definitivă din țară.

Spre dezamăgirea lui, la Europa Liberă muzică, informații banale, relatări fade. Și la gazde o suspiciune ce începea să-l stânjenească. Dar la buletinul de știri de la 1,30 noaptea – priviri de plumb. Tancuri, represiune armată, răniți, morți! Doi morți! Evoluția evenimentelor i se părea halucinantă. În 15 seara, 20-30 de inși liniștiți și lumânări aprinse, în 16, intervenții ale forțelor de represiune, arestări, dar nici un foc de armă, în 17, răniți, morți! Doi morți! Sfârșitul? Începutul?

Depășit de situație, de evoluția situației din Timișoara, obosit, în același timp surescitat, nu-și găsește locul, își sună un prieten, merge la acesta, povestește întâmplările prin care a trecut, ascultă Europa Liberă, fac comentarii pe marginea știrilor, pică de somn după 2,30.

Luni dimineața, 18 decembrie 1989, în capitală. Venise convins că le aducea bucureștenilor vești paralizante, acum îi părea rău că nu rămăsese acasă, fiindcă tot ce era cu adevărat important în România, acolo se petrecea, în Timișoara!

Incapabil să-și încheie speculațiile mentale, *coboară* în prozaic. Dar nu pentru mult timp. Într-un atelier din Colentina mecanicii se ocupă de Trabant, poetul – deoarece garajul era plin de mașini – de proprietarii acestora. Timișoara... demonstrații... lozincile scandate... prefectura... arestările și, de când părăsise orașul, tancurile, armele, răniții, morții... Nu e convins că oamenii luau de bun ce spunea, impresia nu-i diminuează însă elanul, datorită sa era să dezvăluie, cât mai convingător, situația din oraș, să vorbească despre Timișoara mereu, mereu-mereu, să se adreseze, vorba aceea, și persoanelor care nu voiau să-l asculte, oricui, mai ales de când se murea, de când descreieratul își ucidea poporul de dragul unei idei stupide, fiindcă de-asta venise în București, să spună tuturor că se putea, că sosise momentul...

În jurul prânzului se găsește la Casa Scriitorilor. Aici dă de Florin Iaru, de alți colegi de generație, celor cunoscute de aceștia prin posturile de radio străine le dezvăluie cele trăite de el, tinerii se frământă, se înfierbântă, se descarcă prin înjurături, gesturi, fac propuneri. Una din ele se concretizează. Bogdan Lefter, Magda Cârneci, Florin Iaru, Bogdan Ghiu, Augustin Frățiță, Petru Ilieșu... concep un mesaj. Un manifest. În care atunci, luni, 18 decembrie, cer:

- 1. Consemnarea acțiunii represive de la Timișoara drept Crimă Împotriva Umanității,*
- 2. Proclamarea celei de a doua zi de Crăciun ca zi de doliu național,*
- 3. Intervenția trupelor ONU în România,*
- 4. Publicarea listei cu securiștii, cu membri forțelor de represiune care au tras în demonstrații...*

Sigur, admite Petru Ilieșu, au folosit vorbe mari, au fost patetici, dar violențele din Timișoara îi incitaseră și nu s-au putut stăpâni.

Mesajul urma să fie scos din țară prin intermediul unui cunoscut al lui Florin Iaru, angajat al Ambasadei belgiene, în dimineața următoare.

A doua zi, Florin Iaru dă asigurări că hârtia pornise spre BBC, Europa Liberă, deci totul era în regulă. Nu și starea, liniștea sa sufletească. De aceea, în jurul prânzului, Petru Ilieșu e din nou la

Casa Scriitorilor. Plin de lume, atenție totală, toți vor să afle noutăți din gura timișoreanului. Cele mai proaspete știri aveau să i le furnizeze însă ei lui, nu el, mesagerul benevol al Timișoarei. Nu-i vine să creadă, se prăbușește pe un scaun. Mii de morți! Mii de morți... căile de acces blocate... nu se putea intra, nu se putea ieși; Timișoara se găsea în cătarea armelor, sub șenilele tancurilor. În această situație el...

Nae Prelipceanu îi întinde o mână prietenească, îl invită la el; după ce ajung acasă dă telefon. Peste nu mult timp face cunoștință cu un universitar polonez. Ideea lui Prelipceanu era refugiul într-o ambasadă străină; profesorul Kazimierz Jurczak, fiind străin, putea să se adreseze oricărei ambasade... Putea, numai că avea bilet de avion pentru a doua zi – vacanța de iarnă –, iar cum ora la care purtau discuția era înaintată... Cu toate astea universitarul polonez, după ce ajung la consens, pune mâna pe telefon. Firește, se putea vorbi de șanse reale dacă apelau ambasade ale țărilor capitaliste. Domnul Kazimierz Jurczak, mizând pe bunăvoința unor cunoștințe, sună la misiunile Olandei și Suediei. Din păcate, datorită orei înaintate, nu ajunge la persoanele cu putere de decizie. Domn în adevăratul sens al cuvântului, profesorul promite însă că va relua demersurile în dimineața următoare, înainte de a pleca spre patrie. Mai mult de-atât, îl liniștește el pe poetul

timișorean, dacă va fi refuzat, se va adresa Ambasadei poloneze. După ce rămân singuri, se așază în apropierea radioului, vânează știri, sudează țigările, interpretează noutățile. Adorm târziu, Nae Prelipceanu asigurându-l că totul se va încheia cu bine, Petru Ilieșu primind vorbele cu zâmbet șters, formal.

În dimineața lui 20 decembrie bucureștenii merg la servicii, Timișoara curge într-un marș incredibil spre centru! Din păcate Petru Ilieșu nu știe, n-are cum să-și închipuie fabuloasele manifestări din fața Comitetului Județean și Piața Operei, e singur în apartament, Nae și Denisa plecaseră la redacțiile unde lucrau, nu iese, când se apropie de fereastră privește strada de după perdea, remarcă un grup de muncitori ce lucrau lângă un semafor, oamenii i se par suspecti, se retrage, radio, posturi străine, din nou la fereastră, indivizii tot acolo, iarăși radio... Și tot așa până la întoarcerea prietenilor lui.

Ceea ce nu îndrăznise, de teama unor nedorite consecințe pentru binefăcătorii lui, fac ei. Sună Timișoara. Sună și apelul e primit. Din fericire ai lui sunt bine, vestea îl tulbură, cade pe scaun, lăcrimează, își revine, vrea să afle adevărul despre situația din oraș, soția nu-i putea spune prea multe, nu ieșise din apartament, în fața Comitetului Județean venise întreaga Timișoară, acum nu mai era nimeni, da, tancuri și TAB-uri

peste tot, nu, azi nu auzise împușcături, nu, nu credea că era vorba de zeci de mii de morți, câteva sute da, nu zeci de mii, deci câteva sute, din care se spunea însă că unele cadavre fuseseră luate, furate de la Spitalul județean, încărcate în mașini frigorifice ce ieșiseră din oraș înspre Lugoj, dar unde urmau să ajungă nu știa nimeni... da, intrarea în oraș era pe mai departe blocată, așa știa, nu se putea intra, nu se putea ieși, tancuri pe orice arteră, timișorenii erau izolați...

Timișoara era blocată, în București nici o mișcare, nici o reacție, oamenii mergeau la servicii ca totdeauna deși posturile Europa Liberă, BBC... puteau fi recepționate la fel ca în orice alt oraș!

Veștile – afară de cea despre ai săi – n-avuseseră harul să-l liniștească, ideea întoarcerii i se părea absurdă, a rămânerii incorectă, era un pária, prietenii săi puteau avea necazuri, trebuia să plece, dar unde, Nae și Denisa au încercat să-l liniștească, nu-i deranja, nu trebuia să se streseze cu astfel de gânduri, erau prieteni vechi, ce va fi va fi, poate va fi bine, cine știe...

Au adormit târziu fiindcă au *vânat* din nou știrile posturilor din Vest, au sudat țigările, au interpretat noutățile.

Și pentru că în București oamenii mergeau la serviciu și în 21 decembrie, ca în oricare altă zi de când construiam socialismul,

poetul timișorean e din nou singur. Afirmăția e oarecum inexactă. E drept, Nae și Denisa plecaseră la redacții, dar *prietenii sunt lângă el*. În același loc, în preajma semaforului! Și pentru că munceau ca ieri, ce făcea unul celălalt părănd să strice, nervii îl lăsau, îl asaltau doar gândurile rele, negre. Își amintește că în anumite momente reușea să se elibereze de spaime, atunci spunându-și că de vină era imaginația lui, de data asta prăpăstioasă, numai că trăia stările acelea rar, din ce în ce mai rar și pentru tot mai puțin timp.

lese din această stare în jurul orei 9,30, datorită unui țârâit. Se apropie de telefon încordat, ridică receptorul stăpânit de gânduri negre dar, din fericire, vestea e de-a dreptul copleșitoare: Ambasada suedeză accepta să-l găzduiască! Admirabilul universitar polonez, domnul Kazimierz Jurczak, îi obținuse certificatul de viață. Nae Prelipceanu intră, se îmbrățișează, trăiesc momente emoționante, pe Petru Ilieșu începe să-l frământa ceva, ezită, în cele din urmă, deși admitea că depășea orice limite ale bunului simț, formulează propoziția. Îl roagă pe poetul clujean-bucureștean să-l însoțească până la punctul de întâlnire. Nae zâmbește destins, nu era nici o problemă, Petru e copleșit de generoasa solitudine a prietenului său, vor merge împreună.

Urmau să se întâlnească, la ora 14, cu domnul Peter Lindgreen, atașat cultural, în fața

porții principale a corpului de clădiri a Ambasadei Suedeze de pe șoseaua Kiseleff.

Pleacă de acasă în jurul orei 13, schimbă două mijloace de transport, li se pare că sunt *însoțiți*, în sensul giratoriu din Piața Romană dau de o mulțime de oameni, parcă o coloană, de pe trotuar se aud formulări ce-i derutează: *Provocatorilor!*... ajung, pe o străduță perpendiculară pe șoseaua Kiseleff, în fața intrării. Numai că, din păcate, nu-i aștepta nimeni.

Nu-i aștepta și, din păcate, senzația că erau *însoțiți* începea să devină tot mai agasantă. Cu cât trecea timpul și persoana de contact nu apărea, li se părea că toți se uitau la ei ca șarpele la broască. E drept, deocamdată nu-i inoportunase nimeni, numai că uneori simțurile...

Derutați, neștiind ce să facă, dar convinși că nu mai avea rost să-l aștepte pe domnul Lindgreen, hotărăsc să mergă la Casa Scriitorilor. Se întorc, pășesc, se îndreaptă spre stația de autobuz. Din nefericire se vor simți obligați să admită că simțurile le funcționaseră perfect. După câțiva pași sunt încadrați de două mașini, din acestea coboară patru stânci de granit, ce să facă, *acceptă* să-și continue drumul în *Dacii*, comanda o dau ei, haidamacii dictatorului. *Secția 2 Miliție*. Acolo sunt preluați de inși în uniforme, începe calvarul. Ore de așteptare într-o cămăruță, remușcări ale poetului din Timișoara,

aceeași copleșitoare comprehensiune a poetului clujean-bucureștean, dincolo de cuvinte, oricum stres, nesiguranță, temeri.

Și primul interogatoriu într-o încăpere de la etaj, de la patru ori cinci, poetul nu mai știe la ce nivel se găseau, luat de colonelul (pe atunci) Teodor Ciceo, ofițer care lucrase în străinătate, alături de fostul ministru de externe Corneliu Mănescu, 15 ani.

Mai târziu, în ianuarie '90, cei doi au avut un nou dialog. Inițiativa a aparținut colonelului. L-a sunat pentru a-i spune că în decembrie '89 fusese, într-adevăr, în vizorul Securității, că Trabantul parcat în apropierea Foișorului de Foc fusese păzit, zi și noapte, de un milițian, că dacă s-ar fi apropiat de el ar fi fost arestat imediat.

Se știe ce a urmat în capitală, ieșirea bucureștenilor în oraș i-a salvat, spaimile s-au disipat, li s-a dat drumul.

În fine, spre casă. Călătoria cu mașina e perfectă dacă nu ai pană de cauciuc ori motor, cu un *Trabant* vechi ești cel puțin într-una din cele două situații. Abia iese din București și motorul începe să tușească, să se înece, să sughită, cu chiu cu vai ajunge în Pitești, aici la un atelier. Predă mașina plin de nervi, uită însă de necazuri imediat deoarece aude vestea. Are un moment de slăbiciune, vocea îi tremură, îi tremură și mâinile și picioarele, se așază pe o bancă, își amintește cuvintele din urmă cu patru

zile, da, se va întâmpla, momentul e aproape, în realitate a fost mai aproape decât a crezut, s-a întâmplat și dorința de a ajunge în Timișoara cât mai repede îl chinuiește de-a dreptul fizic.

Românul e născut mecanic, două ciocane, un colier special din drot, o flanșă din carton, alte două ciocane și din nou la drum cu Trăbăntelul al cărui motor părea a fi de Mercedes ori Range Rover, nu al modelului 601. Și pe drum, la volan, amintindu-și de Peneș Curcanul, poetul zâmbește fiindcă el mergea ca gândul, mă rog, nu ca gândul, dar oricum mult mai repede decât eroul lui Alecsandri. Mai repede și, ceea ce îl copleșea, pe sub bolți de urări, pe sub Arce de Triumf când trecea prin localități. Timișoara!... Timișoara!... Timișoara!... Plăcuța de înmatriculare îi extazia pe toți, în 17 decembrie o maculase de teamă să nu fie agresat, acum și-ar fi pus-o în frunte, ce-i drept nu era nevoie, stârnea aceleași reacții și din locul în care se găsea, Timișoara!... Timișoara!... Timișoara!... Ceea ce fusese în Timișoara era, în fine, în toată țara, în Sibiu e obligat să oprească, oamenii îi pun întrebări, îl felicită, îl iau în brațe, n-ar vrea să-l lase să-și continue drumul, să le spună, să le mai spună ceva despre timișoreni, Timișoara!... Timișoara!... Timișoara!...

Peste câteva ore își amintește de Peneș Curcanul din nou. Nu cu plăcere, cu năduf, având și el impresiile eroului bardului din Mircești. Spre deosebire de acesta nu din cauza răniilor din

șold, ci a unui deces. În Orăștie, din nefericire în plină noapte, Trabantul – acest... Pheidippides al Revoluției din Timișoara! – lui Petru Ilieșu se *prăbușește* ca eroul de la Maraton când a ajuns în Atena. Ce știa să facă Petru Ilieșu a făcut, a trecut în revistă întregul pomelnic de înjurături și blesteme, a avut și contribuții personale – chiar și gesturi, doar printr-o minune capota și portierele au rămas întregi! – degeaba, motorul a rămas cu mâinile pe piept și, ce să facă-ce să facă, în disperare de cauză *îl ia de cravată!* Tractat de camion ajunge până aproape de Lugoj, e prea obosit să continue în acest mod, dar gândul de a rămâne să se odihnească *e respins* de dorința de a ajunge în oraș, de aceea își abandonează *companionul infidel*, ia loc în cabină, intră în Timișoara spre dimineață.

Numai că Timișoara îl întâmpină cu ghearele scoase. Când plecase spre București părăsise un oraș dat peste cap, răvășit, acum i se părea fantomatic. Focuri de armă, tancuri, baraje de militari și civili deși Istoria îl eliminase pe dictator de mai bine de 18 ore. Ce minți bolnave tulburau o pace meritată, atât de scump plătită?

Coboară din camion în dreptul fabricii *1 Iunie*, se refugiază în incinta întreprinderii, cafea, țigări, un sandvici și întrebări fără răspuns. Peste, ori acoperite, de răpăiturile armelor. Cine

coordona fărădelegile acelea, ce se urmărea,
cine îndeplinea aberantele dispoziții?

Abia spre prânz, asumându-și un risc nu
minor, șoferul directoarei îl duce până aproape
de casă. Mașina oprește de partea cealaltă parte
a râului Bega, poetul trece podul, deschide ușa
imobilului. În fine, acasă!

Acasă, într-o Timișoară pe care însă
trebuia s-o învețe din nou!

Ioan Monoran

Unul dintre liderii *temporari*, dar importanți ai Revoluției, a fost poetul Ioan Monoran. Fire rebelă, nonconformistă, inflexibilă, Ioan Monoran *s-a implicat în revoluția anticomunistă* de pe băncile școlii. Pentru ceea ce într-o democrație autentică s-ar fi folosit sintagmele *criză puberală*, *spirit de frondă juvenil...* în democrația noastră originală, bazată pe principiul *cine nu e cu noi e împotriva noastră*, s-au folosit formulări grave. Și, fiind considerat element dușmănos orânduirii socialiste, elevul Ioan Monoran a fost exmatriculat, fără drept de reînscrisoare, din sistemul de învățământ românesc. Puterea comunistă *a salvat* Republica Socialistă România de activitatea celui ce ne-ar fi putut împiedica să atingem viitorul de aur al omenirii în 1971, când viitorul revoluționar era elev în clasa XI-a de liceu!

A făcut armata, consecință a anatemei comuniste ce l-a urmărit toată viața, la specialitatea... lopată! Normele zilnice erau epuizante. Săpat – 5 metri cubi; descărcat – 40 de tone... Ca seara, în continuarea programului de reeducare socialistă să fie făcuți, de îndobitociți mentori comuniști, elemente declasate, pleava societății etc.

În comunism trecutul nu se uită, viitorul, dacă nu accepți să te ticăloșești, se găsește sub tutela lui. Așa se face că, deși câștigă mai multe concursuri de poezie, publicarea în volum îi este tot timpul refuzată.

În 16 decembrie Ioan Monoran ajunge în Piața Maria în jurul orei 18,30. Cunoștea situația din celelalte țări socialiste europene datorită posturilor de radio din Vest, starea de lucruri din preajma Bisericii Reformate îi era și ea cunoscută, de-a lungul a aproape 20 de ani sufletul i se încărcase de prea multe înjosiri ca să rateze ocazia de a le expulza. Crede că la ora aceea grupul principal era format din aproximativ 250 de persoane. Cum pe margini, de fapt dincolo de linia de tramvai, se găseau câteva zeci, poate mai bine de o sută de timișoreni, poetul încearcă să-i determine să li se alăture. Chiar dacă prezența informatorilor, a securiștilor, era evidentă, pentru mobilizarea oamenilor lansează lozinci, formulări revendicative, încearcă să-i determine să cânte *Deșteaptă-te române, Hora Unirii...*

Pentru Ioan Monoran, jumătatea plină a paharului era reprezentată de grup în sine, de faptul că se găseau în același loc câteva sute de persoane, mai mult de-atât, că mai toți scandaseră sloganurile lansate; jumătatea goală constituind-o numărul totuși mic de timișoreni care participau la manifestare, ceea ce-l consumă, îl frământă, îl face să-și pună întrebări.

Nu-și poate oferi răspunsuri exacte, de unde experiență de revoluționar la existența lui de până atunci, singurele gânduri care i se conturează cât de cât fiind nevoia unor lideri, a unor persoane cu inițiative și capacitatea de a se impune, a unor acțiuni concrete deoarece, în absența acestora, ce se petrecea acolo urma să reprezinte un alt caz *Brașov 1987!*

Din fericire numărul persoanelor care se atașează grupului din Piața Maria crește, nu în ritmul dorit de poet dar totuși crește, oamenii se dezinhibă, se înfierbântă și, pentru că liderul nu *apărea*, lansează o propunere, comite un gest devenind, poate fără să-și dea seama, liderul de care spusese că aveau nevoie. *Oameni buni*, se face auzit peste vacarmul din jur, *primul lucru pe care trebuie să-l facem e să oprim tramvaiele. Să le oprim, să-i îndemnăm pe călători să ni se alăture și, după ce vom fi destul de mulți, să mergem la Comitetul Județean de Partid!*

Înși, a căror profesie nu e nevoie s-o precizăm, s-au apropiat de el, i-au cerut buletinul, l-au amenințat. *Lasă, c-ai să vezi ce-o să pățești, pletosule. O să vezi.* Știa ce avea să pățească de când intrase în mulțime, știa de fapt din liceu, din armată, dar și ei trebuia să știe ceva! *O să văd. Dar și voi veți vedea c-o să opresc tramvaiele!* Și a ieșit dintre oameni și a oprit primul tramvai ce venea dinspre gară; l-a blocat trăgând funia pantografului. Pasagerii nu

s-au revoltat, mai toată Timișoara știa că în Piața Maria se petrecea ceva neobișnuit. După ce au coborât oamenii au pus întrebări unora, altora, oricum au rămas pe loc; numărul timișorenilor ce se atașau mulțimii creștea de altfel mereu, fiindcă orice trecător se oprea. Erau prea mulți oameni ca să-ți vezi de drumul tău, bulgărele de zăpadă începuse să se rostogolească și era din ce în ce mai mare și-atunci, ori înainte ori după, fapt nesemnificativ ca plasare în timp, dar esențial pentru ce se petrecea acolo, au apărut și alți lideri, de moment, dar care au coagulat mulțimea, au făcut-o să-și dorească, mai mult de-atât, să aibă conștiința că reprezentau o forță de care satrapii comuniști trebuia să țină cont; un timișorean din apropierea statuii din Piață, din păcate neidentificat, a strigat *Aici a murit Doja, aici să moară și Ceaușescu!*, alt tânăr, prieten al poetului, intervenind după aceea de pe scările tramvaiului cu o formulă adoptată în 20 decembrie de toți liderii Revoluției din Timișoara. Mă numesc Daniel Zăgănescu, nu mi-e frică de Securitate, vă rog scandați cu mine JOS CEAUȘESCU!

Și timișorenii au scandat, părea să nu se mai teamă nimeni de cozile de topor comuniste, iar ca lucrurile să fie clare Ioan Monoran a oprit și tramvaiul din celălalt sens, în acest mod toate cele ce urmau să treacă prin Piață – blocarea tramvaielor reprezintă mai

mult decât oprirea unor mijloace de transport, echivalentul în cuvinte ar fi: vedeți, putem, acum putem și trebuie s-o facem! –, de atunci numărul oamenilor din nodul stradal crescând semnificativ de la un moment la altul.

Mulțumit de această stare de fapt, în jurul orei 20,30 Ioan Monoran conchide că sosise momentul să facă mai mult decât să scandeze lozinci. Încearcă să se facă auzit, reușește, devine din nou singurul lider. Propune mulțimii să se îndrepte spre Comitetul Județean de Partid, acolo aflându-se cei vinovați de starea în care ne găseam.

Pentru a ajunge acolo stabilește un traseu ce nu trecea prin centru – agresivitatea crescuse și voia să evite manifestările extreme, spargerea vitrinelor, distrugerea unor bunuri –, deci Vasile Pârvan, căminele studentești, *Continental*; la podul de lângă Regionala CFR unii timișoreni – de acum putem să-i numim demonstranți – voiseră să meargă spre Catedrală, poetul intervenise energic, oamenii îl ascultaseră, îl urmaseră; în sensul giratoriu din apropierea podului Michelangelo oprește coloana aproximativ un sfert de oră pentru a fi ajunși de cei din urmă, pentru a reveni cu studenți tinerii trimiși să-i mobilizeze; după aceea își continuă drumul, ajung la Comitetul Județean de Partid.

Știm cum sunt primiți, nu dau înapoi, se răfuiesc cu pompierii, de fapt cu mașina lor, o

fac inofensivă, după care, urcat pe umerii celor din jur, smulge drapelul de deasupra intrării, îl *des-comunist-ește*, celebrul steag al țării, fără însemnele sovieto-comuniste – în centru cu borta, hăul în care voiam să aruncăm comunismul – fluturând pentru prima dată în Timișoara atunci, în noaptea de 16 spre 17 decembrie.

Grija sistemului comunist față de oamenii muncii s-a manifestat imediat din plin. Dacă ar fi venit să aplaude, să scandeze lozincile de până atunci, balconul s-ar fi umplut de tot felul de activiști rânjitori, de trepăduși comuniști. Pentru că voiau să le spună că așa nu se mai putea, n-a apărut nici unul.

Persoana vizată fusese Radu Bălan, de aceea veniseră, să vorbească cu el, cu prim-secretarul, omul politic numărul unu din județ și-a trimis însă la *tratative purtătorii săi de cuvânt, scutierii*, timișorenii au răspuns violenței cu aceeași atitudine, numai că *argumentele* forțelor de represiune au fost mai *tari*, mai *eficace* – bastoane, scuturi, fiolele cu gaze lacrimogene – și oamenii au fost nevoiți să se retragă, cei mai mulți spre centru de unde, avea să afle după aceea, au umblat prin oraș ca niște oameni liberi. Liberi până când au constatat – dacă mai era nevoie – cum îi tratează statul democrat-socialist pe oamenii liberi. Mii dintre ei au fost hărțuiți, peste opt sute arestați, bătuți, interogați!

Deoarece locuia în centru – Piața Unirii – , după ce-au fost dispersați din fața Comitetului Județean de Partid poetul s-a oprit acasă. Somnul din noaptea aceea, ce mai rămăsese din ea... Cât timp ești în vârtoarea unor asemenea evenimente visezi, când te pui în pat ai coșmaruri.

În 17 decembrie s-a trezit târziu. *Fuse* tot restul nopții prin oraș, în Piața Maria se confruntase cu securiștii ce-i spusese *pletosule, ai s-o pățești, alergase* prin Timișoara din cauza unor inși duri, *robotici*, fără chip, care voiau să-i smulgă steagul acela neobișnuit, fără stemă, la care n-ar fi renunțat însă indiferent ce avea să se întâmple și de aceea *fugise, alergase* toată noaptea iar acum, dimineața...

Deși convins că fusese identificat și putea fi arestat oricând, iese în oraș. E 17 decembrie după-amiază. Intenționase să ajungă în Piața Maria, se oprește însă curând, după doar câteva sute de metri, în Piața Libertății. Datorită agitației din zonă, pentru că n-a putut să nu se implice, gândurile negre trec pe planul doi.

În prima fază participă la blocarea unui tanc. Treabă ușoară, la îndemâna unui copil. Taurul se îngenunchează cu o eșarfă roșie, tancul se blochează cu un fular! Un tânăr îl înfundase în țeava de eșapament și monstrul zăcea neputincios pe linia de tramvai din fața vechii primării. Gemetele dihaniei sunt receptate, în

ajutorul ei sare un TAB. Ca s-o salveze trebuia să-i împrăștie pe timișoreni, de aceea încerca să-i sperie prin apariții în viteză pe lângă tanc, revenind în același mod după ce ocolea cvartalul. Oamenii nu s-au speriat, în schimb s-au enervat. Într-atât, încât i-a determinat să întrerupă zbunguiala *bondarului*. Pentru TAB, deoarece era mereu în mișcare și nu reușeau să plaseze fularul, au folosit altă rețetă. Au tras pe partea carosabilă un container de gunoi și un chioșc de ziare – din care, fără să prea știe de ce, dar se va vedea că gestul a fost salutar – Ioan Monoran a reținut 3 pături, folosite de vânzătoare în zilele acelea de iarnă.

N-au avut timp să se bucure de mica lor victorie. La 16,25 – poetul a reținut ora deoarece tocmai se uitase la ceas – conducerea comunistă și-a manifestat *grija* față de cetățenii țării. I-a tratat cu gloanțe. Din balconul Casei Armatei, militarii au început să tragă. E drept, în aer pentru a speria oamenii, salve de automat cât și foc cu foc. Numai că ofițerul și trupa de militari ce ieșiseră din clădire trag în oameni. După părerea poetului, la prima salvă au fost împușcate 8-9 persoane. Din păcate armele au clănțănit în continuare, Piața s-a golit, *justițiarul comunismului*, căpitanul Joițoiu, devine stăpînul spațiului din fața Garnizoanei, chiar și a împrejurimilor deoarece își duce subordonații în

orice intersecție și, la comanda lui, militarii trag ca pe front în lungul străzilor, în tot ce mișca pe acestea, în porți, în ferestre.

După ce arieratul ofițer reintră în clădire, timișorenii ies din ascunzișuri și, înfruntând alte rafale de arme, încearcă să-i ajute pe cei loviți de gloanțe. Sunt momentele în care tinerii folosesc păturile sustrase din chioșcul de ziare de către poet. Cu ajutorul lor răniții sunt duși la Clinicile Noi, deoarece la Spitalul Militar sunt refuzați. Printre cei care pot depune mărturii despre aceste prestații, spune poetul, sunt Claudiu lordache, soția și fiica lor, Alexandru Monoran, tatăl poetului, Miodrag Konstantinovici...

În 18 și 19 decembrie, zilele în care *balanța* părea să tragă ba într-o parte, ba în alta, zile chinuitoare pentru toți timișorenii care se expuseseră până atunci, poetul n-a ieșit în oraș. A făcut-o însă, ca de altfel întreaga suflare a urbei, în *ziua de zenit* a Timișoarei, 20 decembrie. Pornește spre centru, de acolo revine în jurul orei 12 la Comitetul Județean de Partid, participă la blocarea tancului comandat de căpitanul Tașcău de la Unitatea Militară Buziaș, organizează pichete de pază în jurul clădirii, nu urcă din motivele pentru care nu a ieșit din casă nici în zilele de 18 și 19 decembrie, pe la mijlocul nopții, când o delegație a Comitetului Revoluționar de la Operă părăsește clădirea

Comitetului Județean de Partid, îl însoțește pe Claudiu Iordache spre centru, datorită unei probleme de sănătate a lui Claudiu petrec restul nopții la Monoran acasă, dimineața vin în centru împreună, urcă în clădirea Operei, unde rămâne până la căderea dictatorului. Pe lista cu participanții la Revoluție întocmită în foaier, Ioan Monoran este trecut la poziția 56.

Claudiu Iordache

Scriitorul timișorean care s-a implicat deliberat, conștient și în cel mai profund mod în vâltoarea Revoluției, este poetul Claudiu Iordache. Opțiunea sa nu stă sub semnul impulsivității, seducției instantanee ori *efectului* mulțimii asupra individului. Are la bază respectul de sine, un sistem clar de valori, intransigență etică. Poetul e omul atitudinii tranșante, nu a momentului favorabil.

Debutul literar se produce în 1973. Adrian Păunescu îl prezintă cititorilor și îi publică, în *Flacăra*, primul grupaj de poezii. N-a profitat de conjunctura favorabilă. Nemulțumit de modul în care i-au fost receptate mesajele poeziilor, în 1975 își întrerupe aparițiile în revistele literare. Scrie însă în continuare, și nu ocazional, din moment ce până la Revoluție încheie – încredințându-le sertarului, unor vremuri mai bune – trei volume de poezii, nouă romane, unsprezece piese de teatru.

Persoanele *practice* ar spune că a ratat mai multe ocazii, oamenii integri că și-a dovedit tăria de caracter. Două din lucrările destinate scenei au fost pe punctul de a fi montate. *Din punct de vedere literar, dramaturgic, totul e*

în regulă, au decretat *infailibilele conștiințe ideologice* de la Teatrul Național Timișoara și Teatrul Mic din București, *numai că lipsește mesajul. Ba am putea spune că am identificat unul subversiv. Ținând însă cont de valoarea artistică a textului, considerăm că, dacă autorul va ține cont de sugestiile noastre...* Sigur, Claudiu Iordache ar fi vrut să-și vadă textele montate, dar nu cu acest preț. Și pentru că n-a ținut cont de *sugestiile politrucilor* ce nu știau când se pune liniuța între literele s,a,u, piesele i-au fost scoase din repertorii.

În proză lucrurile s-au petrecut la fel. A depus la Cartea Românească trei volume, Dorin Tudoran a prezentat rapoarte favorabile, o *somitare literară* cu studii de *specialitate* la Ștefan Gheorghiu s-a referit la *mesaj*; Claudiu Iordache a avut aceeași atitudine față de *sugestii*: și-a retras manuscrisele.

În destinul literar al poetului din perioada prerevoluționară a intervenit și *ghinionul*. În 1974, volumul prezentat editurii *Facla* pentru concurs a *dispărut*. S-a *pierdut* după jurizare!

S-au *pierdut*, nu i s-au publicat romanele, piesele de teatru i-au fost scoase din repertoriu, opiniile sale social-politice erau cunoscute, n-a depus niciodată cerere de înscriere în partid, n-a fost membru P.C.R. Acesta este, pe scurt, CV-ul scriitorului Claudiu Iordache.

Debutul editorial se produce, în fine, în 1990. I se publică, la *Facla*, un volum de poeme predat editurii înainte de Revoluție. Nemaexistând *specialiștii* de până atunci, nu i s-a cerut nici o modificare, apariția nu a fost condiționată de nici o *sugestie tovărășească*, cartea a apărut cum a fost concepută de poet.

Se cade să adăugăm acestei relații a poetului cu puterea și ideologia comunistă încă un amănunt. A fost anchetat de Securitate de două ori! La Târgoviște și Timișoara. A doua oară pentru delictul de a fi trimis poezii postului de radio *Europa Liberă*. Acuzația e globală, nu ține cont de detalii, de aceea, inexactă. Poeziile, în versiune franceză, au ajuns într-adevăr în Vest. Dar nu datorită lui lordache. Au ajuns, în traducerea poetului Șerban Foarță, trimise de acesta de fapt în Belgia, la un concurs internațional de poezie.

Chiar dacă în ambele cazuri cercetările au fost sistate, *atașamentul* poetului față de puterea comunistă e ușor de explicat.

În 16 decembrie, datorită unui telefon, Claudiu lordache ajunge în Piața Maria împreună cu soția și fiica în jurul orei 17. Intră în grupul oamenilor ce se găsesc sub fereastra locuinței pastorului, stabilește *pulsul* mulțimii, evoluția ascendentă a atitudinii acestora pe axa pasivitate-îndrăzneală, în același timp descendentă a preotului care, folosind formularea poetului,

cobora în infernul fricii; trăiește împreună cu soția și fiica momentul 0, începutul Revoluției – apariția forțelor de represiune, declanșarea violenței –, în învălmășeala creată se pierde de familie, și-o regăsește într-o curte, se retrag spre locul unde lăsaseră mașina, un scutier îl lovește cu bastonul, în clipa următoare poetul îi blochează brațul, conflictul se consumă într-un schimb de priviri incredibil, indescriptibil, agresorul neștiind ce să facă, poetul cum să reacționeze.

După ce ajung acasă, poetul se năpustește asupra telefonului, își sună prietenii din București, în jurul orelor 22 valurile de vuiete îl scot din casă, de data asta pleacă singur, se alătură demonstranților în Piața Dacia, numai că grupul e înconjurat de forțe de represiune agresive și numeroase, bulanele fac ravagii, noaptea de 16 spre 17 decembrie e de fapt noaptea hăituirii timișorenilor, *vânătorii* au avut la dispoziție totul, hăitași, copoi, mijloace de transport, dubele au fost umplute de demonstranți, majoritatea fiind tineri, unii copii de școală, poetul reușește să scape doar pentru că locuia în zonă, cunoștea spațiile libere dintre blocuri și ajunge acasă din doar câteva salturi.

În ciuda represaliilor, noaptea de 16 spre 17 decembrie a fost cea în care s-au făcut primii pași pe drumul pe care în zilele următoare aveam să mergem în pofida tuturor abuzurilor comise de dictatura comunistă.

Înainte de miezul nopții poetul aude vuiete din nou. Coboară, o vreme umblă cu demonstranții, scandează lozinci, se îmbată cu un vis frumos, incredibil de frumos, revine acasă spre dimineață.

A doua zi, 17 decembrie, prietenul îl sună din nou. Așa află că în noaptea ce tocmai trecuse s-a umblat în toată Timișoara, nu doar în cartier. Mai mult de-atât, în unele locuri trecerea timișorenilor era vizibilă și acum. O asemenea informație nu se putea să nu-l scoată din casă, poetul își ia familia, iese în oraș. Nu reușesc să ajungă la Comitetul Județean de Partid din cauza barajelor forțelor de represiune, în jurul orelor 16 sunt în Piața Libertății. Aici – chioșcul de ziare în flăcări, *Consignația*, la fel; un tanc blocat în fața fostei primării, un TAB în goană bezmetică într-o parte, în alta. Și, la un moment dat, focurile! Focuri de armă, cele mai multe țevi fiind îndreptate în sus, din păcate unele spre demonstranții din Piață! Și prima victimă pe care o vede, un tânăr de 20-25 de ani, în fața fostului *gostat*.

De acolo, pe străzi lăturalnice, ajung în Piața Operei, în preajma Primăriei se întâlnesc cu criticul Cornel Ungureanu, au un schimb de replici, de păreri, nu lung deoarece se declanșează împușcăturile și aici și violența se dezlănțuie; forțele de represiune apelează la arme, e adevărat, nu trag în plin cu toate astea

apar răniți, morți; timișorenii se folosesc de brațe și răstoarnă un tun de apă pe care îl incendiază, pun foc la magazinul de lângă cinematograful Timiș, magazinul de blănuri, aprozarul din centru...

Familia Lordache rămâne în infernul din centru până spre orele 21, atunci apucă spre casă, ajung lângă restaurantul *Cina*. Fostul magazin *Comtim* ardea, tentativele de a se înscrie pe strada *Paris* eşuează, de undeva se trăgea în lungul ei, cunoscând locul reușesc să se strecoare însă până la Casa Sindicatelor, apoi, tot așa, pe străzi dosnice, ajung acasă.

În noaptea aceea, în fața ferestrei deschise, auzind rafalele de arme din Calea Girocului, Calea Lipovei, Piața Traian... poetul și-a făcut un bilanț al existenței, a avut cea mai lungă discuție cu el însuși, în cele din urmă ajungând, ca totdeauna, chiar dacă de data asta consecințele atitudinii sale puteau fi grave, la un acord perfect, același de ani buni, cu sinele său.

Pentru Timișoara, intervalul 15-22 decembrie reprezintă perioada examenelor de conștiință românească!

În 15 și 16 decembrie tema a fost spiritul de solidaritate, în 17 prețul Libertății, în 18 relația dintre gândul intim și atitudinea publică.

În urma dispozițiilor dictatorului, luni 18 decembrie, la locurile de muncă ni s-a servit un altfel de borș comunist decât de obicei.

Nu cu realizări epocale și viitorul de aur al țării, ci cu... *agenturili* străine, CIA, KGB, huligani, amenințarea cuceririlor socialiste... Fiind preparat în grabă, fără ingrediente adecvate, având gustul sălcii de totdeauna, oamenii nu s-au atins de el. Și-au aplecat frunțile, l-au lăsat în străchini. Un român – după câte știm singurul! – a avut curajul să procedeze însă altfel. A aruncat strachina cu lături în capul celui ce i-a pus-o în față!

La IPROTIM celebra ședință a fost condusă de directorul instituției, Iosif Roth. Adăugând faptul că insul făcea parte din fosta Mare Adunare Națională, nu sunt necesare detalii asupra modului în care a prezentat situația din oraș, pe cine îi considera responsabili pentru ce s-a petrecut în Timișoara, începând din 16 decembrie. Firește, după cele 48 de ore în care au fost arestate peste 800 de persoane, dintre care 130 de minori; rănite peste 260, dintre care 21 minori; ucise 71, dintre care 5 minori, discursul politrucului n-a sensibilizat pe nimeni. Dimpotrivă. Dar ce gândeau n-au spus și, pentru că n-au spus, au lăsat privirile în pământ. Numai că ședința nu s-a încheiat astfel. De la celălalt pol al atitudinii umane s-a prezentat explicația reală pentru starea de lucruri din oraș – demonstranții, arestații, răniții și cei uciși erau cetățeni ce-și exercitau un drept constituțional, nu derbedei, pentru violențe fiind vinovate

forțele de represiune! –, iar de afară – fiindcă în timpul intervenției au început să se audă din nou focurile de arme – confirmarea!

După acest cutremurător demers – prin care poetul și-a asumat Revoluția înainte ca evenimentele din Timișoara să fi fost Revoluție! – Claudiu Iordache a mers spre casă nici mai repede nici mai încet, așteptând să fie arestat ori să cadă tiranul.

20 decembrie e ziua de zenit a Timișoarei!
E ziua în care Timișoara și-a asumat Destinul.

Nici o bătaie în ușă luni după-amiază, nu tropăituri pe trepte luni noaptea, nu descindere marți! În consecință, poetul formulează concluzia. Cu câteva zile în urmă atitudinea de luni ar fi fost taxată prompt, dur. Cum nu fusese arestat, însemna că puterea comunistă era în corzi. Or o astfel de *imagine*, visată, dorită de ani și ani, trebuia văzută nemijlocit, fiindcă marți nu ieșise din casă și nu cunoștea situația din oraș.

În urma câtorva telefoane află că forțele de represiune continuau să se folosească de arme, cu toate acestea se umbla pe străzi. Aflase însă încă un amănunt. Un adevăr? Un zvon? Greu de spus. Dar și unul și celălalt erau seducătoare. De aceea, acceptând că acasă ori pe stradă era la fel de vulnerabil, decide să meargă la întreprindere de unde, dacă informația se va confirma, avea să iasă și el în centru.

Pe drum, până ajunge la *IPROTIM*, își pune întrebări, încearcă să *vizualizeze* manifestările din ziua aceea, să anticipeze situația din oraș. Numai că *tabloul* rămâne neclar, la nivel de *schită* nereușită, nu identifică nici o tușă viguroasă, definitorie.

De altfel, dacă ne referim la primele ore ale dimineții de 20 decembrie, mă îndoiesc să existe timișoreni care vor fi anticipat că, puțin după miezul zilei, Timișoara va avea statut aparte – oraș liber de comunism! –, că în discuțiile de la Comitetul Județean de Partid o delegație din câțiva timișoreni, constituită ad-hoc, va îngenunchea guvernul RSR, că în foaierea Operei avea să se constituie primul partid necomunist de după război, Frontul Democratic Român.

Deși trecuse doar o zi de la ședința din 18 decembrie, atitudinea colegilor de serviciu e cu totul alta. I se adresează cu încredere, deschis – lui, nu vreunui din conducerea instituției! –, îl întreabă când ies pentru a merge în centru, poetul încearcă să-i tempereze, să le explice că era bine să ajungă în Piață odată cu muncitorii de la marile întreprinderi, colegii n-au răbdare, unii urcă pe acoperiș pentru a anunța apropierea demonstranților, coloana e reperată, oamenii revin, împărtășesc vestea, salariații coboară în hol.

Deoarece *IPROTIM-ul* se găsește la aproximativ 3-400 de metri de Piața Victoriei, salariații – 40 de femei și 4 bărbați –, conduși de

cel care în ședința de partid din 18 decembrie nu-și aplecase fruntea, ajung în centru înaintea coloanei. În fața Operei – cordon de militari cu armele în cumpănă. Sâmbătă, duminică, luni și marți, s-au făcut arestări, s-a apăsător pe trăgaci, au fost răniți, nu puțini au murit. În centru, primul contact al coloanei ce venea din Calea Buziașului cu forțele de represiune s-a consumat în fața Primăriei. Acolo armele au tăcut. N-a existat intenția de a intra, militarii au rămas lângă ziduri, demonstrații – unii pe bulevardul Loga spre Comitetul Județean de Partid, alții pe Săvinești spre Operă – și-au continuat drumul.

Numai că Opera era *punct terminus*. Aici fuseseră aduși cu forța ani de zile să aplaude, acum veniseră de bună voie să huiduiască! Dar ca s-o facă frenetic, debordant, doar așa putându-și spăla memoria de zoaiele umilirilor, trebuia să urce în locul din care fuseseră înjosiți de ani și ani, sigur nu toți, cei ce știau ce cuvinte să folosească și, dacă le vor găsi într-adevăr, ei, cei de jos, aveau să le rostească cu ardoare, cu înflăcărare, din toate puterile, să fie auzite și de bezmeticul de la București, de toată lumea.

Nu era cale de mijloc, ei trebuiau să urce, înșii în uniforme se opuneau, se priveau pieziș, ei voiau să ajungă sus, militarii păreau decizi să-i împiedice, confruntarea, deși mută, era tot mai acută, echilibrul tot mai fragil, situația le era clară ambelor părți, cel ce ceda, ieșea din

Istorie, din păcate cele două părți combatante nu dispuneau de aceeași *tehnică de luptă*, de o parte se găsea *glonțul*, de cealaltă *Visul*, unii fixau piepturi omenești prin cătarea armei, ceilalți Viitorul prin curcubeul Speranței.

Și degetele, pentru că așa suna ordinul criminalului din fruntea țării, au început să apese trăgaciul. Din fericire, înaintea focului de armă a fost percutat cuvântul!

Ce urmează nu e destăinuirea lui Claudiu Iordache – poetul a refuzat totdeauna să-și dezvăluie momentele de efuziune –, nu e depoziția mea, nu l-am auzit, mă găseam departe, în apropierea fântânii arteziene dintre Operă și Catedrală, sunt tulburătoarele impresii ale unei doamne ce se găsea în primul rând al demonstranților.

Doamna doctor Pia Oancea, soția generalului Viorel Oancea, vorbește despre un Goliat! *Atunci s-a desprins dintre noi un bărbat înalt, athletic, bine făcut, un adevărat Goliat – nu i știa numele, l-a cunoscut pe poet mai târziu –, care și-a dat geaca jos, și-a dezvelit pieptul și a început să vorbească în așa fel încât... Doamne, cum a vorbit bărbatul acela. Ca un înțelept. Ca un sfânt. N-am mai auzit pe nimeni adresându-se unei mulțimi cu atâta însuflețire și căldură, cu atâta suflet, încât mulți, foarte mulți din cei care l-am auzit, noi, femeile mai toate, am dat în lacrimi, ochii unor militari umezindu-se și ei...*

Claudiu Iordache și-a asumat Revoluția și acum. Nu într-un cerc restrâns de prieteni, la o șuetă, nu în cadrul colectivului instituției. Răspicat, responsabil, cu voce tare, în fruntea a zeci, poate a mai bine de o sută de mii de demonstranți, în fața armelor unei formațiuni militare. Or datorită cuvintelor lui – ceea ce peste câteva ore avea să afle toată țara, lumea întreagă – timișorenii au fost liberi încă de atunci!

Poetul e printre primii demonstranți ce urcă în foaiier, e al treilea ce se adresează mulțimii de la balcon, e membru fondator – vicepreședinte – al primului partid necomunist de după război – Frontul Democratic Român –, formează cu Ioan Lorin Fortuna cel mai important cuplu de personalități din foaiierul Operei, universitarul fiind receptat astfel datorită spiritului efuziv, intransigenței și determinării cu care s-a implicat în tot ce s-a petrecut în spațiul acela, poetul grație civilității, cumpătării și cerebralității sale.

Nu va putea fi redată atmosfera din foaiier niciodată, de nimeni. Cei ce-au urcat în Operă și-au asumat o sarcină copleșitoare. Să fie la înălțimea pretențiilor timișorenilor. Până cu câteva minute în urmă fuseseră unii din mulțime, de când se găseau în foaiier erau cei ce conduceau mulțimea. Pregătire nu, experiență nu, doar intuiție și promptitudine în

ce întreprindeau. Peste orice alt gând, poetului i se conturase îndeajuns de exact o singură idee: ei trebuiau să se expună, pentru a-i determina pe cei de jos să nu dea înapoi.

Prima intervenție verbală din balconul Operei a fost a vulcanicului profesor Ioan Lorin Fortuna, cea de a treia a lucidului, a raționalului poet Claudiu Iordache. Primul a impresionat prin vehemență, celălalt prin sinceritate. Literatul a vorbit de nevoia de libertate, de îndoieli, de teama ce, în ciuda exuberanței, șerpuia pe undeva prin noi, în cele din urmă de încrederea că, împreună – doar împreună! –, vom putea răpune catastrofalul sistem dictatorial.

Fiindcă nu se cunoșteau, dar mai ales pentru că erau atâtea de făcut, revoluționarii din foaier încearcă să se organizeze. Poetul face parte din primul birou al partidului Frontul Democratic Român, în 20, 21 și 22 decembrie s-au constituit, din varii motive, mai multe birouri, datorită personalității sale puternice, a prestațiilor, Claudiu Iordache a fost ales vicepreședinte de fiecare dată, fiind cel mai echilibrat aplanează *conflictul* Lorin Fortuna-Eustațiu Cornel, iscat la definitivarea unuia dintre birouri, când cineva l-a propus președinte pe Eustațiu Cornel; atunci domnul Ioan Lorin Fortuna, la urma urmei sufletul activităților din balcon, inițiatorul formării partidului, receptat de toți drept cea mai puternică personalitate,

a ripostat spunând *eu ori sunt președinte ori nimic*, conflictul ar fi putut destabiliza activitatea nu doar în foaier, de aceea poetul a intervenit și atmosfera de până atunci a fost restabilită.

Propunerile deveneau hotărâri doar dacă domnul Lorin Fortuna le accepta, e fapt cunoscut că poetul și profesorul nu au avut totdeauna același opinii, cu adevărat important este însă altceva: cei doi lideri au fost totdeauna capabili să treacă peste diferențe, colaborarea lor sublimându-se în impresionanta prestație de conducere a Revoluției din Timișoara.

La un moment dat liderii din foaierul Operei află că și spațiul din fața Comitetului Județean de Partid e plin de timișoreni, că și acolo a urcat un grup de demonstranți în clădire, chiar mai mult de-atât, că aceștia se angrenaseră în tratative cu delegația bucureșteană condusă de primul-ministru Constantin Dăscălescu!

Faptul că Revoluția era bicefală n-avea cum să nu-i pună pe gânduri. Manevră? Întâmplare? Incapacitatea de a acționa solidar? Nedumeririle se înmulțesc când apare o delegație de la Comitetul Județean de Partid. Cei de acolo îi așteptau, pentru a continua discuțiile cu delegația bucureșteană. În foaier opinii pro și contra, Claudiu Iordache a prezentat argumente pentru a rămâne pe loc. Mai târziu cineva i-a imputat poziția, poetul crede și acum că motivele invocate erau temeinice, nu pedalează însă pe

ideea de a le impune, verdictul, spune el, îl vor da istoricii, comentatorii Revoluției.

Nu face parte din prima delegație ce se deplasează la Comitetul Județean de Partid. Merge acolo mai târziu, seara după ora 22, în condițiile unei tensiuni extreme. După ce că în foaier se lucra sub presiunea urgențelor, inițiativele luate la un moment dat dovedindu-se inoportune peste câteva minute, asta însemnând nervi, ton ridicat, alegerea unui alt birou al partidului... soția îl anunță, printr-un bilețel, că fuseseră *așteptați*, că printre ei se găseau securiști. Era mult, prea mult, suspiciunile îi inhibau, încrederea dispăruse de ore bune, se suspectau reciproc în mod vădit, le era tot mai greu să se adreseze unul altuia și, de parcă astea n-ar fi fost îndeajuns, erau nevoiți să admită că realizările lor erau ne semnificative. De aceea, închipuindu-și că cei de la Comitetul Județean de Partid obținuseră ceva concret în discuțiile cu primul-ministru, se alătură unei delegației, nu mai știe a câta, și merge acolo.

Hotărârea e anunțată, motivată la microfon, pleacă un grup format din Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Nicolae Bădilescu, Gruia Săsăran... însoțiți de un grup de demonstranți.

Sala în care se purtasera discuțiile e însă goală. Nimeni din Comitetul Cetățenesc, nimeni din delegația bucureșteană. Domnul

Fortuna iese pe balcon, se adresează oamenilor – din păcate puțini – e ovaționat, se scandează lozinci, datorită tumultului apar doi lideri comuniști locali, Radu Bălan și Cornel Pacoste, se leagă câteva discuții cu ei, primul secretar pare dezorientat, debusolat, nesigur, fostul prim secretar obtuz, mărginit, prea îndoctrinat ca să înțeleagă ce se petrecea în Europa, cu atât mai puțin în țară.

Acesta, Cornel Pacoste, ajunge de altfel să acuze Timișoara, pe demonstranți, mai ales pe liderii din balconul Operei că iminenta catastrofă ce amenința orașul, aruncarea în aer a întreprinderii *Solventul*, era manevra lor, a celor din foaier, a membrilor FDR, poetul încearcă să ajungă la un fragment din creierul demnitarului... ne-ceaușescu-zat, încercările sunt zadarnice, ridicări de ton, istericale de nevropat, nu, lui lucrurile îi erau clare, *ceea ce se petrece aici e intolerabil, sunteți iresponsabili, inconștienți, orbi, vă manipulează cei de peste ocean, sunteți marionetele lor, SUA a invadat Panama și voi le faceți jocul în Europa... ce, cum să trec de partea voastră* – propunerea venise din partea poetului –, *eu sunt politician prea vechi, cu prea multă experiență, cu vederi socialiste prea sănătoase ca să...*

Pentru că nu aveau ce face din moment ce nu era de găsit nici un trimis al dictatorului, reprezentanții FDR-ului hotărăsc să revină la Operă.

În timp ce coborau treptele, un demonstrant – ori, cine știe, un ins cu *misie!* – îi strecoară cuvinte ce-l blochează, poetul le împărtășește membrilor grupului, liderul cu cele mai prompte și temerare reacții în zilele acelea, Ioan Lorin Fortuna, se întoarce vijelios în sala pe care tocmai o părăsiseră, îl acostează pe Radu Bălan, îi cere să oprească acțiunea. Greu de redat schimbul de cuvinte, unele dintre ele vor fi însă menționate, poate în formulări diferite, dar păstrând ideea fundamentală, ori de câte ori se va vorbi despre întâlnirea dintre reprezentanții FDR-ului și primul secretar din seara aceea. Confruntarea trebuia să rămână între ei, între bărbați, copiii și femeile nu trebuiau să sufere din cauza acțiunilor lor, de aceea domnul Ioan Lorin Fortuna îi promite că, dacă Revoluția va reuși, familiile demnitarilor comuniști nu vor avea de suferit, solicitându-i lui Radu Bălan aceeași atitudine în cazul celuilalt deznodământ. Demnitarul comunist își dă acceptul, din fericire nu s-a ajuns în această situație.

După consumarea acestui dialog, domnul Fortuna părăsește Comitetul Județean de Partid, nu însă și poetul. Timișoara avea pierderi mari, arestați, uciși, Claudiu Iordache cere, în discuția cu cei doi, eliberarea demonstranților reținuți, prezentarea listei celor uciși. Prestația nu e formală. Voind să se convingă că omul numărul unu al județului își respectă promisiunea,

rămâne în clădire până la apariția deținuților din zilele – și mai ales nopțile! – trecute, părăsind, de aceea, Județeană de Partid cu întârziere de aproximativ o oră față de ceilalți membri ai delegației FDR. Din fericire gestul i-a fost răsplătit din plin. Apariția primilor timișoreni eliberați a fost primită cu ovații, cu susținute scandări de lozinci – la urma urmei, prezența acestora în mijlocul lor reprezenta prima victorie în lupta cu dictatorul și acoliții lui! –, demonstranții manifestându-și satisfacția, optimismul, din plin.

În fine, în drum spre Operă. Întoarcerea e presărată, însă, cu peripeții, după doar câțiva pași de la ieșirea din sala mare a Comitetului Județean de Partid. Din cauza stresului, a solicitărilor și neodihnei, poetul trece printr-un moment de criză a stării fizice. Cunoaște motivul, poetul are probleme cu inima, din fericire știe cum să acționeze în astfel de situații, își liniștește însoțitorii, le spune care e situația și se întinde la orizontală pe trepte. În poziția aceea respirația i se reglează, e nevoit să rămână astfel aproximativ un sfert de oră, își revine într-adevăr, se ridică, apucă spre ușă.

Dar, după doar câțiva pași printre puținii demonstranți din fața clădirii, e acostat de un manifestant revoltat. De ce pleca, unde erau ceilalți, ce joc făceau ei, cei din balcoane? Iritarea timișoreanului era într-un anume fel justificată.

În clădirea Comitetului Județean de Partid nu dăduseră de nici un membru al delegației ce purtase discuțiile cu Dăscălescu, rezultatele tratativelor erau mai mult teoretice decât practice, da, admitea că, datorită convorbirilor de aici, deținuții fuseseră eliberați, dar restul punctelor din platforma ce le fusese citită?... Și cum să mai aibă oamenii încredere în comitet, din moment ce părăsiseră clădirea toți membrii lui?

Nu i-a fost ușor să facă față impetuozității tânărului, *de-acum comitetul suntem noi*, a încercat poetul să-l tempereze, *comitetul suntem noi, toți timișorenii, așa trebuie să iei lucrurile*, și l-a îndemnat să meargă la Operă, să meargă acolo întregul grup, să-l însoțească toți cei de față, șansele lor devenind reale doar dacă erau mulți, uniți, hotărâți...

N-a fost singura întâmplare. Un tânăr l-a tras deoparte, i-a arătat revolverul de sub palton oferindu-i-l; altul, cocoțat pe un TAB, încerca să-i convingă pe demonstranți să plece acasă pentru a lua masa, pentru a se odihni, urmând să revină a doua zi cu forțe proaspete... A avut răbdare cu amândoi, le-a spus ce gândea, ce trebuia de fapt să facă, în ambele cazuri încheind cu același îndemn, să vină la Operă.

Târziu în noapte, înainta spre Operă alături de poetul Ioan Monoran și un cunoscut al acestuia. Monoran, dându-și seama că

prietenul său nu se simțea bine – pe poet îl chinuia o cumplită durere de cap – îi propune să urce pentru un timp la el. A acceptat, au urcat, au băut o cafea, au stat de vorbă. Cunoștința lui Ion Monoran le-a făcut în momentele acelea o propunere ce pentru mulți români a reprezentat, ani de-a rândul, modalitatea prin care își salvai demnitatea, sinele interior. Avea o canistră de benzină, le-o punea la dispoziție pentru un drum până la graniță, de unde... Poetul a refuzat, ce se petrecuse până atunci în Timișoara nu putea fi finalizat în acest mod, intervenția din 18 decembrie în ședința de la IPROTIM, cea din urmă cu câteva ore în fața militarilor din preajma intrării în Operă, implicarea în conducerea Revoluției, reprezentau asumări conștiente ale riscului. Mai mult de-atât – și firește mult mai important – ceea ce spera să se întâmple în Timișoara, în România, dorea să se împlinească pentru toți românii, nu doar pentru el!

După ce și-a revenit cât de cât, pornesc din nou spre Operă. Pe drum și-au împărtășit fel de fel de gânduri, mai ales temerile legate de prezența ori lipsa timișorenilor în centru în ziua ce urma. N-au urcat. Până dimineața au rămas în mijlocul... menestrelilor Revoluției, tinerii aceia necunoscuți care, pe treptele clădirii Operei, au susținut primul spectacol necenzurat în aer liber în primul oraș liber de comunism din România!

După ce a început să se lumineze de ziua, nu încet-încet, ci vizibil, în ritm susținut, în ciuda caraghioasei intervenții televizate a dictatorului din seara precedentă, Piața s-a umplut de demonstranți, foaierul de timișoreni dispuși să se implice în rezolvarea unora din problemele cu care se confruntau liderii din foaier.

Atunci, la aproape 36 de ore de când plecase de acasă, Claudiu Iordache își amintește de familie. Locuia destul de departe, în Circumvalațiunii, în schimb părinții la doar câteva sute de metri, de aceea se repede la ei. Soția era la serviciu, fiica acolo, scena revederii cu ea, cu părinții, nu poate fi descrisă, se cade doar să ne-o imaginăm și s-o înțelegem.

Când revine la Operă, e anunțat că fusese căutat de... primarul Moț. Nu știe nici acum ce va fi vrut, nu-și închipuie ce rațiuni îl determinaseră pe demnitarul comunist să-și dorească să-i vorbească.

Joi, 21 decembrie, rămâne ziua gărzilor patriotice trimise în Timișoara din Oltenia, a multor alegeri de birouri, de comitete, a solidarității (mașinile cu alimente în Piața Operei) timișorene, a tot felul de zvonuri panicarde, din fericire false, a conceperii primului Manifest al Revoluției Române A CĂZUT TIRANIA! – a fost tipărit și difuzat în 22 decembrie –, a citirii Proclamației Frontului Democratic Român.

După-amiază, poetul merge la Tipografie pentru manifește. Nu poate face însă nimic, instituția intrase sub controlul parașutiștilor, revine la Operă.

Claudiu Iordache evită să vorbească despre situațiile în care se apropia de zenit, le înșiră cu sinceritate pe cele în care a fost la nadir. În noaptea de 21 spre 22, ca de altfel mulți alți *balconarzi*, în anumite momente, a avut surpări de moral, de voință și încredere în reușita Revoluției din Timișoara. La un moment dat, s-a văzut mort. Întins fără suflare într-o nișă. În nișa din stânga foaiерului. Cutezanța lor – a celor din balcon – fusese extremă, certitudinea că n-aveau să fie lichidați era debilă. Nimic de zis, armata nu apelase la arme, fusese retrasă în cazărmi. Asta însemna că nu era împotriva lor. Numai că nefiind în preajmă pentru a-i apăra, nu era cu ei! Cum stăteau deci lucrurile, ce puteau înțelege din fraternizarea trâmbițată pe ici pe acolo, ce fel de om era, ce intenții ori interese avea comandantul garnizoanei, colonelul Zeca?

Dimineața lui 22 decembrie aduce primul semn că lucrurile luau o turnură favorabilă. Când dictatorul încă era șef al statului, maiorul Viorel Oancea asigură Timișoara, din balconul Operei, că el, unitatea sa, se puneau la dispoziția Revoluției. Dacă demonstrații vor fi agresați, vor face uz de arme împotriva atacatorilor. Impresionanta atitudine a maiorului Oancea

a fost completată, își amintește poetul, de solitudinea unui alt brav timișorean. Claudiu lordache nu-și amintește dacă înaintea ori după asigurările maiorului Oancea, amănuntul nu are însă nici o importanță, cert e că episodul a avut loc înainte de fuga tiranului. În dimineața aceea, comandantul de atunci al portului de pe Bega, a urcat în foaier pentru a le spune cuvinte care i-au copleșit. Dacă Revoluția avea să fie înăbușită, el îi va trece cu șlepul în Iugoslavia!

În dimineața aceea lucrurile s-au precipitat. În prima fază le-a ajuns la urechi vestea despre (sin)uciderea generalului Milea și, în fine, Marea Vestă, ieșirea din Istorie a tiranului. Atunci, deși apărea la microfon rar, Claudiu lordache s-a repezit în balcon și a savurat fabuloasa biruință cu demonstranții, cu întreaga Timișoară.

După o oră jumătate, două, de extaz – din nou la lucru. Dictatura căzuse, Revoluția n-avea timp de pierdut. Treburi administrative urgente, anunțarea, prin bilețele trimise de demonstranți, a unor sabotaje ce se petreceau ori urmau să aibă loc într-o parte, în alta a orașului, relația cu Bucureștiul, unde se constituise FSN-ul, nevoia stringentă de a asigura ordinea și liniștea în oraș, gărzile revoluționare, distribuirea ajutoarelor trimise de diferite întreprinderi, delegația pentru capitală – Ioan Lorin Fortuna, Gruia Sășăran... de

la plecarea domnului Fortuna poetul ocupându-se de mai toate probleme de moment –, primirea și tratarea ziariștilor și operatorilor străini...

Peste nu mult timp se însera, urma noaptea, întunericul, timpul oricăror fărădelegi și vechea îngrijorare îl încolțește din nou. Ce se întâmpla, unde era armata din moment ce dictatorul ieșise pe ușa din dos a Istoriei, cum se putea înțelege fraternizarea dacă îi lăsa la discreția oricărui descreierat comunist – și doar peste câteva ore s-a dovedit faptul că astfel de smintiți chiar existau! –, de ce nu se găsea o formațiune de militari în jurul Operei?

Și pentru că nu-și poate răspunde de unul singur, îl caută pe cel care se cădea să i-l dea. Merge, împreună cu Ghica, la Garnizoană. În încăperea, colonelul Zeca, câțiva ofițeri. Nu știe ce vorbiseră până atunci, îl dezgustă ce se întâmplă de când intră. Cum îi vede pe revoluționari, într-un acces de măscărici caraghios, colonelul se repede la bibliotecă, smulge *operele* dementului suprem, le trânteste, le calcă în picioare demonstrativ. Claudiu Iordache îl lasă să-și încheie numărul de circ, după care îi propune un *exercițiu de echilibristică*. De voie, de nevoie, colonelul acceptă, îi însoțește pe revoluționari la Operă, Claudiu Iordache îi alcătuiește un text scurt, Constantin Zeca îl citește la microfonul din balcon ținând-și degetele, desigur încrucișate, cum fac copiii când mint.

Că așa stăteau lucrurile, se dovedește doar peste câteva minute. Tinerii gărzilor revoluționare au prins, în diferite locuri și împrejurări, unsprezece securiști înarmați. Apropo de fraternizare! Temându-se că revoluționarii i-ar fi linșat, poetul îi cere lui Zeca să-i preia, să-i țină la garnizoană până aveau să știe ce să facă cu ei. Solicitarea fusese formulată când veniseră la Operă, colonelul fiind însoțit de un camion de militari. După intervenția verbală – minciunile celor ce dețin puterea sunt luate deseori vorbe sincere, promisiuni credibile –, îmbătat de aplauzele mulțimii, colonelul a trecut pe lângă grupul de securiști fără să-i preia. Claudiu Iordache l-a întors din drum, a organizat un culoar până la camion, a asistat la îmbarcarea lor.

Câteva ore mai târziu, grupul a fost eliberat. Nu se știe cine au fost, ce misiuni au avut, care e situația lor. Cineva, totuși, știe! Dar acum e general!

Lumina se îpușina, s-a înserat, s-a înnoptat. Și-odată cu noaptea – timpul tuturor fărădelegilor! –, armele au început să latre din nou!

În noaptea aceea Dan Mândrilă îl întreabă *de ce ești trist?* Răspunsul poetului e mai profund decât pare la prima vedere. Sunt trist pentru că tot ce a fost frumos e în spatele nostru!

Nicolae Bădilescu

Temperamentalul poet Nicolae Bădilescu nu are antecedente comparabile cu ale celorlalți trei literați. Debutează în revista „Familia” din Oradea în anul 1967, prima carte, „Mersul pe mare”, îi apare în 1978, până în '89 i se mai publică încă patru volume de versuri. Pe deasupra, conform mărturiilor sale, din punct de vedere material nu o ducea rău. Nu datorită venitului lunar, ci a expedientelor. Poetul *a știut totdeauna să fac un ban*, în plus, a beneficiat de ajutoarele acordate de unul din frați, profesor titular la Catedra de chimie organică a Universității din Montreal, și de o prietenă a fiicei sale, Ada.

Cu toate astea, datorită faptului că toate drepturile cetățenești ne erau încălcate, poetul Nicolae Bădilescu, după ce, începând din 16 decembrie, e în mijlocul evenimentelor din oraș, în 20 decembrie intră în clădirea Operei, devine unul din liderii importanți ai Revoluției. E al patrulea timișorean – după Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache și Ioan Chiș – care apare în foaier.

Pentru poet, căderea zidului Berlinului e momentul ce a declanșat ieșirea din convenționalismul de până atunci.

În 20 decembrie avea să-i spună distinsului profesor Pamfil, când a ieșit din birou pentru a ajunge în Calea Buziașului, merg să-i aduc pe oameni în Piața Operei ori să mor!

Ceea ce știa despre pastorul reformat la mijlocul lui decembrie '89 îi situează – e vorba de pastor și poet – pe poziții diferite. *Dacă viața lui*, spune Nicolae Bădilescu, *ar fi depins de gestul meu, nu l-aș fi făcut niciodată!* Pastorul Tőkés furnizase BBC-ului documente obținute, după precizările sale, de la o biserică din Sighișoara, documente ce-ar fi atestat faptul că feudele maghiare ar fi existat pe teritoriul Ardealului înaintea celor ale lui Gelu, Glad, Menumorut. Firește, Statul Român a demonstrat că era vorba de un fals grosolan. De o mistificare gravă, impardonabilă. Pentru că persoana împricinată era preot, cazul trece de la Securitate la Episcopatul reformat. Instanța bisericească decide mutarea disciplinară într-o parohie de lângă Zalău, preotul refuză să dea curs dispoziției, se emite o nouă somație, aceeași atitudine a prelatului. Drept urmare, cazul e deferit justiției. Se pronunță și aceasta, Tőkés – a cărui competență profesională nu se poate pune sub semnul întrebării, prestațiile lui (din păcate nu lipsite de iz naționalist!) mărind considerabil numărul enoriașilor – ignoră și sentința judecătorească. De aici – ceea ce se știe că a urmat.

În 16 decembrie, poetul ajunge la biserica reformată în jurul orelor 14. E acolo însă din alte motive decât de solidaritate cetățenească. De altfel, după nu mult timp, deoarece pastorul n-a fost capabil să înțeleagă ce șansă îi oferea Istoria – timișorenii de sub ferestrele locuinței îl voiau în fruntea lor, el cerea să fie lăsat în pace, îi îndemna să plece! – n-a mai trăit acel sentiment nimeni. Oamenii au făcut de altfel ce au fost îndemnați să facă, au plecat. Concis spus, l-au abandonat. Au plecat de sub ferestrele locuinței sale dar, de parcă ar fi vrut să-i demonstreze că aveau să se descurce și fără el, nu departe. La doar câțiva pași, în Piața Maria. Unde și-au identificat liderii de moment, conducătorii de care aveau nevoie, pe care de-altfel i-au urmat.

Nicolae Bădilescu face de altfel o precizare demnă de luat în considerație. De la lansarea primelor sloganuri, cât și datorită repetatelor refuzuri ale preotului de a li se alătura, oamenii nu mai stăteau acolo pentru Tókés! Și încă o precizare a poetului. Datorită atitudinii din seara aceea, după ce mulțimea l-a sancționat prin faptul că l-a abandonat, l-a penalizat și Istoria: n-a întrunit numărul necesar de voturi pentru a intra în parlament!

Poetul regretă că, din Piața Maria, în loc să meargă împreună să ia pe cineva de gât, timișorenii au apucat în trei direcții. El s-a nimerit în grupul ce s-a îndreptat spre Piața

Küttl, bulevardul Tinereții. Mai târziu avea să afle că fuseseră cei mai agresivi. Au scandat tot timpul lozinci, au spart vitrinele magazinelor de pe arteră, au dat foc maculaturii ceaușiste din librăria Sadoveanu...

Și-ar fi dorit să fi făcut mai mult. Nu știe ce însemna *mai mult* pentru noaptea aceea, dar și-ar fi dorit mai mult. Până la urmă s-a dovedit că manifestările lor au fost importante. A doua zi, privind cioburile, scrumul, timișorenii și-au spus, singuri, vorbe pe care nimeni nu le-ar fi rostit mai convingător pentru ei înșiși: se poate, a sosit momentul, nu trebuie să ratăm ocazia!

În 17 decembrie iese din locuința datorită valurilor de vuiete dinspre Căminele Studentești. Se alătură mulțimii, ajunge la Comitetul Județean de Partid, participă la manifestările de acolo, revine în centru, la Catedrală, nu va uita niciodată numele unui ofițer de la pompieri deoarece l-a auzit pe un subordonat adresându-i-se altuia, *pe cine, pe tov. maior Țăranu?*, când se aud primele focuri de armă își zice că e vorba de gloanțe de manevră, îl și repede pe un tânăr crezând că se prefăcea dar, când vede sânge – și speriat și îngrijorat din cauza militarilor ce se apropiau dinspre Operă – strigă *Salvarea! Urgent o Salvare, aici e un rănit!* Din fericire tânărul a fost ajutat de prietenii lui, nu știe dacă e vorba de o rănire ori deces, din cauza rafalelor, a militarilor ce se apropiau, a încercat să iasă

din bătaia armelor. Cum însă militarii dinspre Operă ajunseseră aproape de Catedrală, cum pe podurile Maria și Mihai Viteazu se găseau TAB-uri, poetul... *intră la apă*. La propriu. Neavând alternativă, el găsiindu-se pe un mal locuința pe celălalt, sare în Bega și o traversează pe la mijlocul distanței dintre poduri. În plină iarnă, 17 decembrie – noroc că vremea a fost atât de frumoasă –, poetul a sărit în râu, a înotat până la celălalt mal după care, din dreptul restaurantului Flora, a ținut-o până acasă într-o alergare nebună.

Dar, un ins cu temperamentul său, nu putea rămâne în casă după tot ce i se întâmplase, după ce se petrecea în oraș. Și chiar dacă armele *lătrau* în toate zonele orașului, pe la mijlocul nopții, poetul iese din casă înarmat. Înarmat cu un cuțit de bucătărie cu vârful! Fiind convins că era pe listele Securității – fusese văzut în mai multe locuri comițând *acte dușmănoase orânduirii socialiste* – voia ca, înainte de-a intra pe mâinile sinistrei instituții, să lichideze unul, doi – câți avea să reușească – arierați ce-o apărau. Poetul recunoaște, *e drept, atunci m-am cam pierdut cu firea, m-am crezut lancu Jianu, Pinteza Viteazu... mă rog, cred că am luat-o razna, în oraș se trăgea ca pe front și eu am crezut că...*

Până la urmă, în parcare din spatele magazinului *Bega*, de lângă hotelul *Continental*, unde ajunsesese, nu se întâmplă nimic.

Nu se comite nici o violență din cauza unui fulger care-i sperie pe amândoi ori, dimpotrivă... *îi iluminează*. La lumina lui, el și militarul își văd ochii pentru o fracțiune de secundă, suficientă însă ca să se convingă că nu erau născuți pentru a fi criminali. Și el nu se folosește de cuțit, militarul nu ridică arma. După acele clipe... *infinite* ca trăiri, poetul sare în spate și, profitând de diferența de nivel de aproape doi metri, dispare în noapte, în urma sa tânărul soldatul rămânând desigur blocat, deoarece *cuțitarul* nu aude nici o șuierătură.

A doua zi, 18 decembrie, e toată ziua în oraș iar spre seară – fascinația *locului cu pricina!* – revine acolo unde se confruntase cu militarul. *În zonă*, spune poetul, *sticle goale, coji de semințe, cutii de conserve de fasole cu costiță...* N-a plecat cu mâna goală, a adus acasă tubul unui cartuș.

În 19 decembrie, în jurul prânzului, se găsește în piața din Iosefin, în apropierea podului peste care se ajunge la întreprinderea *ELBA*. Se afla în zonă deoarece intrase în posesia zvonului că salariații acestei unități industriale vor intra în grevă. Pe pod, cât și pe cel din preajma Fabricii de țigări – două tanchete și două camioane cu militari. Lozinci, încercări de a lega un dialog cu militarii, refuz din partea acestora – soldații se întorceau spre comandant ori de câte ori li se părea că erau vizați – întrebări referitoare la ordinele primite, la responsabilitatea pentru morții Timișoarei.

În situația asta – un *IMS* din care au coborât doi ofițeri. Plin de sine, plesnind de aroganță, unul i-a luat din scurt. *De ce nu plecați acasă, ce căutați aici, ce vreți?* Oamenii au răspuns din mulțime, o femeie a ieșit însă dintre ei acoperindu-i cu intervenția sa. *Ce vrem? Vrem libertate!* Vorbe la care ofițerul a scos revolverul și a tras de parcă ar fi avut în față o țintă din placaj.

Ne speriasc și primul foc dar, ca să fie sigur că îl înțelesesem cum trebuia, insul a mai apăsat pe trăgaci de două ori. Firește, ne-am împrăștiat care încotro, nici unuia nu-i trecuse prin cap să demonstreze că o persoană cu mâinile goale e competitiv cu un ins înarmat.

Dar peste aproximativ două ore – nu i se întâmpla prima dată – din nou la *locul faptei*. De data asta cu un cunoscut, profesorul Weinerth Erwin. Peisajul se schimbase. Camioanele dispăruseră, rămăseseră doar TAB-urile. Au loc noi incidente, apare o mașină a pompierilor, cei din blindate deschid focul, demonstrații sunt nevoiți să se ascundă, să fugă, poetul și prietenul său ajung cu bine pe strada Văcărescu, urcă la profesorul Pamfil, încep să vorbească despre cele petrecute. După doar câteva minute intră profesorul Lăzărescu, care îl avertizează pe poet că, între Policlinică și cinematograful ARTA apăruseră două TAB-uri ce puteau, din cauza manevrelor bezmetice pe care le executau, să-i

lovească mașina. Poetul și prietenul său părăsesc cabinetul, ies din Policlinică, urcă în mașină, se îndepărtează.

Când ajung la intersecția cu bulevardul *6 Martie*, trebuind să cedeze trecerea, oprește. Aproape imediat îi bate în geam un bărbat de 40-45 de ani, bine făcut, sigur pe el. Insul îi spune că e colonel de securitate și trebuia să ajungă la Garnizoană, după ce urcă adaugând, *conduceți fără să respectați semnele de circulație, spuneți cât mă costă, vă plătesc pe loc, dar vă rog măriți viteza.*

Poetul simte că explodează, se abține, dar își impune punctul său de vedere, împotrivirea luând forma unei inversări a priorităților. *Mai întâi trebuie să-l las pe domnul profesor în Piața Bălcescu, vorbim după aceea.*

Insul n-a comentat, poetul, în același timp și iritat și curios, voind să vadă până unde avea să meargă securistul cu tupeul, se încadrează pe traseul precizat, în Piața Bălcescu oprește pentru profesorul Weinerth, luând-o spre centru abia de atunci.

Pe strada Săvinești dă de un cordon de militari, aceștia îl obligă să oprească, insul iese din mașină, arată o legitimație, miliarii se dau la o parte. Lucrurile se petrec la fel pe strada Karl Marx, ajung, în fine, la Garnizoană. Colonelul coboară, îl roagă să aștepte, insul revine destul de repede – episodul are loc între orele 17 și 18,

poetul poate preciza ora deoarece începea să se întunece și a fost nevoit să aprindă farurile, de acolo au luat-o din nou pe Săvinești, au trecut prin fața Primăriei, a întreprinderii *Electromotor*...

Străinul îi vorbește doar la gară, când îl întrebă, a doua oară, ce sumă pretindea. Îi oferea de altfel și varianta unor bonuri. Poetul îl refuză ofuscat, nu s-a simțit în largul lui de când i-a intrat în mașină, dacă ar fi știut că era securist nu l-ar fi luat, nu-i cunoaște numele, nu știe ce-a făcut la Garnizoană, nu are idee ce tren a luat, încotro a mers.

Acasă a întors întâmplarea pe toate fețele cu soția și cu fiica, n-au ajuns la nici un rezultat.

A adormit fără să-și închipuie, ca de altfel și ceilalți lideri timișoreni ai Revoluției, că a doua zi avea să... și să... și să.

Miercuri, 20 decembrie. A șasea zi a Comunei Timișoara, insulă de necomunism într-o țară în care presa oficială pretindea că se construia comunismul. De aproape o săptămână de zile, deși hăituiți, împușcați, uciși, ieșeam în oraș să fim hăituiți, împușcați, uciși – pentru că voiam să fim liberi!

În jurul orei 9, poetul Nicolae Bădilescu se găsește în cabinetul profesorului Eduard Pamfil. E de față și profesorul Drăghici. Discuția o poartă medicii, poetul trăia în lumea lui. Îl frământau așteptări umbrite de temeri, speranțe eclipsate de îndoieli, nu-și găsea locul, trebuia să facă

ceva, nu-i era clar ce, îl stăpîneau stările prin care trece cel ce aşteaptă, cu sufletul la gură, ordinul executării unei misiuni.

I-l dă, fără să fi bănuit c-o făcea, doctorul Eduard Pamfil. *Dragul meu, noi discutăm zvonuri, disecăm informații la mâna a doua, nu evenimente trăite*, îi spune la un moment dat distinsul profesor colegului său. *Dacă vrei să cunoști însă cu adevărat situația din Timișoara, adresează-te prietenului nostru Nicu. El a fost în zilele astea prin oraș tot timpul.* Pentru un cuvânt, o propoziție, reacțiile sunt uneori neașteptate. Vorbele profesorului risipesc ceața brusc, poetul se îndreaptă spre cuier hotărât, de-a dreptul grăbit. *Unde mergi?* Acesta e momentul în care poetul formulează răspunsul deja cunoscut. În Calea Buziașului, să aduc oamenii în centru. Merg să-i aduc, ori să mor.

În Calea Buziașului vorbește cu muncitorii de la *Electrotimiș* și *AEM*, apariția celor de la *IOR* des-zăgăzuiesc clocotele intime, ies și unii și alții, pe drum li se alătură salariații de la întreprinderile pe lângă care treceau, coloana crește, crește mereu, e imensă, se îndreapta spre centru o treime, poate jumătate din populația Timișoarei.

Dacă deplasarea timișorenilor ar fi fost filmată de sus, punctul de atracție al peliculei ar fi fost agitatea și îndeletnicirea unuia dintre ei. Fugea în față, se oprea, se repezea la oricine

intra în coloană cu un steag, i-l cerea, trăgea de stemă, o rupea, dacă nu se putea altfel o decupa cu dinții, înapoia drapelul cu o îmbrățișare prietenească după care se suia pe un soclu de clădire, pe un gard, pe ce apuca și, când identifica vreun steag încă *netratat*, se repezea spre el.

Miercuri, 20 decembrie, din Calea Buziașului până în Piața Operei poetul Nicolae Bădilescu a înlăturat însemnele comuniste de pe 86 de drapele românești!

Presupunând că la Primărie se găseau forțe de represiune, poetul se strecoară printre demonstranți până ajunge în primul rând. *Stați, încercați comandantul formațiunii – plasată între primărie și cinematograful – să-i oprească, militarii sunt înarmați, am ordin să nu las să treacă nici o persoană.* Peste scandările de sloganuri, printre huiduieli, ofițerul a fost pus în situația de a confrunța un ordin neregulamentar cu un paragraf din Constituție. *Domnule ofițer, i-a spus poetul, nu aveți dreptul să ne împiedicați să trecem. După cum vedeți manifestăm pașnic, ne exercităm în fond un drept legal, cred că cunoașteți articolul ce ne permite s-o facem.*

Fie că știa fie că nu, ofițerul și-a liniștit subordonații, râul Timișoara și-a continuat curgerea. E drept, trebuind să treacă prin încă două *ecluze*. Prima după colț, pe Săvinești. Poetul iese dintre demonstranți, se apropie de militari, le înșiră câteva cuvinte de suflet încheind, după

ce unuia îi pune o bancnotă de o sută de lei în bluzon, cu un sfat prietenesc, chiar mai mult de-atât, părintesc. *Luăți-vă niște biscuiți, băieți. Ceva de mâncare. Că pentru descreieratul de Ceaușescu nu merită să stați flămânzi.*

A doua ecluză au constituit-o TAB-urile din apropierea hotelului *Central*. Poet, imaginație, o idee neașteptată? Sedus de gând, sare pe unul din ele, vorbește cu echipajul – blindatele erau de la UM 01233 Buziaș, poetul a reținut numele militarilor: locotenentul-major Ardelean Traian, locotenentul Craiu Daniel, plutonierii Câțea Vasile, Ion Viorel, Vasile Moraru, Dumitru Ion, plutonierul adjutant Martin Mihai –, le înșiră și acestora cuvinte de suflet, în final *ducându-i* unde dorea. *Câte cartușe aveți cu voi, băieți?, 3.000., În regulă, noi suntem 300.000, și n-am venit de pe altă planetă, suntem părinții, frații, rudele unora din voi și ce cerem, căldură, pâine, lapte, carne, libertate...cerem și pentru voi. Cerem pentru orice român. Așa că hotărâți dacă se face să ne împușcați ori să veniți cu noi în Piața Operei.*

Poetul Nicolae Bădilescu a pătruns în Piața Operei pe blindata condusă de plutonierul adjutant Martin Mihai!

După ce-a coborât s-a repezit la intrarea de pe strada Mărășești, în foaier a dat de Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Ioan Chiș, fiind

al patrulea revoluționar care a pătruns miercuri, 20 decembrie, în Operă, tot al patrulea care a vorbit revoluționarilor din Piață.

Își amintește una din primele inițiative care, din păcate, n-a avut urmările dorite. Unguroaica și sârbul ce-au urcat – din partea germanilor n-a răspuns invitației nimeni –, au fost figuri șterse, după nu mult timp dispărând de altfel din foaier.

Poetul se impune prin entuziasm, prin implicare în rezolvarea oricăror probleme declanșate de incredibila situație în care se găsea Timișoara, face parte din primul Comitet al Revoluției – Ioan Lorin Fortuna președinte, Claudiu Iordache și Ioan Chiș vicepreședinți, Nicolae Bădilescu și Maria Trăistaru secretari – constituit în jurul orelor 14, după ce află că Dăscălescu se găsea la Județeană de partid – era firesc să fi venit la Operă, aici era Timișoara! – îi roagă pe demonstranții din fața Casei de Modă să creeze un culoar pe care demnitarul să poată înainta fără probleme, când cineva lansează ideea unui posibil șantaj al Securității își anunță familia prin intermediul tânărului Sandu Dorel din Giarmata Vii, fiica, ginerele și nepotul refugiindu-se la nașii lor, familia Nicolici, soția la familia Popescu...

Deși se angrena în mai tot ce se petrecea în foaier, niște observații pasagere se concretizează într-o constatare ce-l pune pe gânduri.

Nu domina mulțimea nici unul din ei! Voiai să spui 4-5 propoziții, nu reușeai, după prima cineva striga o lozincă, oamenii nu-l apostrofau fiindcă ar fi dorit să te asculte, dimpotrivă, preluau sloganul, li se părea mai important decât vorbele tale, și tu așteptai ca lumea să tacă, numai că după ce înșirai alte două-trei cuvinte erai întrerupt din nou...

Crezând că găsisese soluția, lansează nume... grele. Iliescu, Cârpan... Mai târziu poetul va regreta impusul de moment. E convins însă și acum că Revoluția Română din 1989 a fost ratată deoarece n-am avut personalități politice anticomuniste ca Polonia, Cehoslovacia.

Cum timpul trecea și bucureștenii trimiși de dictator nu ajungeau la Operă, de la Județeană de Partid venind în schimb mesageri însărcinați să-i facă pe ei să meargă acolo, propune să se dea curs solicitării. Ideea nu e agreată, se oferă să meargă singur, Comitetul acceptă, poetul își anunță decizia din balcon, până coboară se formează un grup de tineri ce vor să-l însoțească, ajunge la Județeană de Partid în fruntea a vreo 3-400 de demonstranți.

Își amintește că în sală se găseau Dăscălescu, Bălan, Bolog, Pacoste, Coman, Matei, Florea... timișorenii Ioan Savu, Petre Petrișor, Ioan Marcu... Prima dată se prezintă însă mulțimii, abia apoi primului ministru. Acesta, iritat, ridică tonul, poetul nu dă înapoi,

pune platforma-program a Frontului Democratic Român pe masă, îl invită să vină la Operă deoarece Timișoara – poate 200.000 de oameni – era acolo.

Se știe, Dăscălescu n-a reușit să se ridice la nivelul funcției ocupate nici o clipă, poetul pleacă din clădirea Comitetului Județean de Partid mulțumit de curajul cu care i se adresase, dar aproape convins că pe drum avea să se întâmple ceva neobișnuit, ceva în urma căruia... Din fericire ajunge la Operă cu bine, le dă membrilor Comitetului detalii despre întâlnirea cu primul ministru. Concluzia? Timișoara nu obținuse cine știe ce, greul de-abia urma, de aceea se impunea să se organizeze cât mai bine și pe termen lung.

S-a constituit atunci un Comitet lărgit de 13 revoluționari – Lorin Fortuna, Eustațiu Cornel, Nicolae Bădilescu, Claudiu Iordache, Mihaela Munteanu, Alexandru Ciura, Maria Trăistaru, Ioan Chiș, Oprea Beni, Adriana Jebeleanu, Gruia Săsăran, Luminița Milutin, Ioan Haidău –, au trimis o listă cu numele și adresele lor la Consulatul Iugoslav, s-a stabilit ca a doua zi, 21 decembrie, să fie declanșată greva generală, i-au anunțat pe demonstranți că deciseră să rămână peste noapte în foaiere, că ar trebui să rămână în Piață și ei, să rămână câți puteau, dar dimineață să revină toți, toți-toți, mai mult de-atât, să aducă și pe cei care azi nu ieșiseră în oraș.

Mai târziu poetul coboară în Piață. Voia să vorbească cu oamenii ca să-și dea seama ce moral aveau. Și pentru încă un motiv. Însoțit de Andreica și alți doi tineri, se repede acasă. Fiica Ada și ai ei se refugiaseră la nași, cum îi sfătuisese, pe soție o găsește în apartament. Era speriată, primise o mulțime de telefoane, unele de încurajare dar cele mai multe de amenințare, a liniștit-o greu, a revenit la Operă doar când ea a mers la familia Popescu.

După ce-a ajuns în foaier, fiindcă se apropia ora la care se transmitea discursul lui Ceaușescu, a reușit, ajutat de doi tineri pricepuți, să asigure demonstranților din Piață audiția radio a cuvântării dictatorului. Conținutul se cunoaște, reacția timișorenilor de asemenea.

Dincolo de modul în care l-a primit mulțimea, în foaier s-a conturat ideea formării unei noi delegații pentru Județeană de partid. Au mers de data asta mai toți liderii autentici din foaier: Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Gruia Săsăran, Nicolae Bădilescu...

De data asta poetul nu s-a implicat în ce s-a întâmplat în fieful comunist, era obosit. De altfel nici n-a avut în ce, trimișii tiranului n-au fost de găsit și, după schimburi de cuvinte ne semnificative cu câțiva reprezentanți ai Puterii locale, au revenit la Operă.

Pentru ce s-a petrecut în foaier miercuri, 20 decembrie, poetul a folosit o remarcabilă imagine plastică. *Închipuie-ți o căciulă în care*

se găsește nebunie, entuziasm, sinceritate, suspiciune, îndoieli, teamă, epuizare, blazare, ambiție, altruism, echilibru, nesăbuintă...Nu ne-a stăpânit însă tot timpul, să zicem... rezultanta stărilor enumerate. A fost ca și cum cineva ar fi scos din căciulă câte un bilețel – o stare! –, pe care l-ar fi lipit pe fruntea unuia ori altuia dintre noi, un timp manifestându-ne ca atare...

După miezul nopții (20 spre 21) poetul coboară printre demonstrații din fața Operei, face o observație. *Jos entuziasmul era copleșitor. Tinerii cântau, spuneau poezii, dansau, erau veseli, destinși. Continuau partea curată e Revoluției, într-un anumit sens partea inconștientă, în timp ce sus se mai ciocneau orgoliile, mai răbufneau suspiciunile...*

Pleacă de la Operă cu mașina însoțit de tânărul Andreica pe traseul Electrotehnică, Catedrală, Săvinești, CEC-ul central, Continental. Aici se desparte de tânăr care, părându-i-se că poetul nu era în apele sale, îl întreabă dacă accepta să-l însoțească. *Nu, fiindcă nu știu cum va reacționa amicul la care m-am hotărât să merg.*

Evită locuința, merge la vechiul său prieten Ilica Adrian de pe Tache Ionescu. Primire rezervată, răspuns improvizat, *nu, n-am venit să rămân, doar să observ ce se întâmplă la Miliție...* dialog forțat, crispat. Și-așa, în acest mod, poetul trecând în revistă prietenii la care

ar fi putut merge fără să simtă că nu era bine venit, trece mai mult de o oră. Atunci atenția îi e atrasă de niște camioane militare. Apăruseră pe strada dintre Poliție și întreprinderea *Arta Textilă*, la colț virând spre centru. Poetul n-a mai avut stare, și-a luat rămas bun, a ieșit. Nu știe unde vor fi mers camioanelor militare, când a ajuns la mașină nu le-a mai văzut, el s-a întors la Operă unde, frânt de oboseală, a încercat să prindă un pui de somn pe niște scaune dintr-o lojă.

Joi, 21 decembrie, e ziua *legiunilor* de gărzi patriotice trimise din Oltenia. Manevra dictatorului i se pare caraghioasă, dovadă a lipsei de idei, a disperării tiranului. Dacă era vorba de unguri, ce să facă oltenii cu ciomegele; dacă era vorba de huliganii din Timișoara, ce să facă opt sute, poate o mie de inși, împotriva a două sute de mii de demonstranți?

Joi, 21 decembrie, e și ziua mitingului de la București. După încheierea lui, poetul evaluează situația. *Eram pe balcon, priveam mulțimea aceea nemaipomenită și în minte mi se înfiripau doargânduriliniștitoare. Timișoara era cunoi...ne organizaserăm nu chiar rău...ne constituiserăm în primul partid necomunist de după război...aveam o platformă politică radicală...se realizase joncțiunea cu cei de la Comitetul Județean de Partid... printre noi apăruseră reprezentanți de la mai toate întreprinderile din oraș, deci specialiști în problemele economico-industriale...*

una peste alta, ziceam că posibilitatea înlăturării dictatorului devenise posibilă în proporție de 90%.

Joi, 21 decembrie, e însă, mai ales, ziua Comitetelor. După câte își amintește, e vorba de vreo 30 de comitete. Formarea primului i se pare firească, veniseră cei de la Județeană de Partid, însă a celor ce-au urmat... Cu toate acestea poetul dă o explicație pentru *frenesia* formării comitetelor. Fiindcă lucrurile nu mergeau cum trebuia, cineva ridica tonul și spunea: *domnilor, așa nu se mai poate, trebuie să ne constituim într-un comitet cu sarcini bine stabilite pentru orice membru; se forma, cel însărcinat cu rezolvarea unei probleme era plecat s-o rezolve, un bilețel din mulțime sesiza o disfuncționalitate, atunci o altă voce... domnilor, așa nu se mai poate, trebuie...*

Poetul rămâne în Operă și în noapte de 21 spre 22, acolo află, vineri, despre Milea, despre mișcarea din București, de fuga tiranului. Privind mulțimea în cu totul altă dispoziție, impresiile din ultimele zile i se sublimează într-o sintagmă memorabilă: revoluțiile sunt surorile violente ale libertății.

Lui Nicolae Bădilescu ziua de vineri i se pare momentul încheierii unei etape. Nu se știa profesionist al economicului, socialului, politicului, refuză orice funcție, și cea de vicepreședinte al FSN, *împărțirea, licitarea fotoliilor* îl indispuce, nu se mai implică în ce

se petrecea în foaier, redevine observator al comportamentului uman, critic al manifestărilor lui, om al meditațiilor.

Critic: ISTORIA este suma faptelor cruciale, ea rămâne indiferentă față de trecut, Prezentul rămâne identic cu sine, Viitorul nu are istorie, încă. Adică ISTORIA este o știință deductivă a propriului sens! Noi am făcut în Timișoara ISTORIE! Una din lozincile emblemă ale momentului Decembrie '89 este: Comunismul s-a născut pe Neva și a murit pe Bega! Doamne, ce lozincă! Și concisă și profundă! Și relevatoare! În Timișoara, pe Bega, comunismul a gemut de moarte pentru întâia oară! În 1956 ungurii i-au dat câteva palme la fund, Solidaritatea Poloneză l-a urechiat dar nu l-a exclus, dărâmarea zidului Berlinului e, în primul rând, o chestiune de reîntregire a familiei, revoluția de catifea din Cehoslovacia a fost un fel de meci revanșă cu Kremlinul pentru că Praga n-a uitat augustul lui '68, în timp ce Timișoara... Ei bine, în Timișoara s-a strigat Jos comunismul! Încă 16 decembrie, când eram la Maria doar vreo 3000 de oameni, s-a strigat și în 17 și în 18 și în 19 chiar dacă veneau peste noi armata, securitatea, miliția, Dăscălescu, Pacoste, Matei, Bălan, Coman, Nuță și, prin intermediul televizorului, însuși Ceaușescu. Iar platforma-program a primului Comitet revoluționar de-aici a pornit, de la abolirea comunismului! Comunismul s-a născut pe Neva și a murit pe Bega!

Ioan Bucovineanu

Într-una din zilele în care lucram, alături de Vasile Bogdan, la realizarea serialului pentru televiziune *Candelă împotriva Timpului*, am trăit o surpriză de proporții. Deși sunt conștient că întreprinderea nu poate avea sorti de izbândă, încerc, totuși, să vă fac să treceți prin starea ce m-a stăpânit atunci. Sigur, propunerea ce urmează este destul de derutantă. Încep cu niște sfaturi, după care voi înșira cuvinte la auzul cărora am rămas blocați amândoi: relaxați-vă, destindeți-vă complet, închideți ochii și închipuiți-vă nu că citiți cuvintele ce urmează, ci că le ascultați în rostirea unei voci calde, expresive, învăluitoare. De actor ori, cel puțin de redactor cu vocație artistică: Am primit câteva poezii remarcabile, în manuscris, semnate Ioan Bucovineanu. Nu știm dacă acesta e numele real al autorului. Înclinăm să credem că e un pseudonim, în spatele căruia se găsește un talent poetic viguros, posibil unul deja consacrat.

Strigăt

*Se sparge liniștea cu un decret
Scuipat de o trufie suverană.
Cinismul cu prostia, în duet.
Benchetuiesc și-aruncă, drept pomană.*

*Câte-un ciolan dulăului colțos,
Să latre și să sperie mai bine.
În preajma lor se strâng, după miros.
Tot soiul de gânghanii și jivine.*

E-o cloacă de gunoi și de putori

*Ce spurcă apa și usucă pomii,
Iar mamelor le mor, de mici, feciori,
Când se răzbună, pe întreg, atomii.*

*Treziți-vă ființe, e târziu!
Se stinge viața și-a apus cultura.
Grădina e învinsă de pustiu,
Cuvântul plânge, râde înjurătura.*

*Sculați-vă voi oameni, e-un coșmar
Această viață ce vi se impune!
Dați focului tot răul tutelar!
Să ardă ticăloșii pe cărbune!*

*Deschideți frâul apelor apoi,
Un larg potop să treacă și să ducă
Cenușa blestemată în noroi,
Și-n urmă vie vântul ce usucă!*

*Clădiți o nouă lume pe ruini
Cu grijă pentru tot ce-i viu sub Soare,
Și nu scăpați, pe ticăloase mâini,
Nădejdea generației viitoare!*

Pelerin la Ipotești

*Mai devreme stinge iarna ochiul zilei,
dinspre dealuri.*

*Vis domol, se-aprinde bolta, peste alb, la
Ipotești.*

*Lacul s-a ascuns sub ghețuri, iar tristețea,
dintre maluri,
N-are glas, când Tu nu ești.*

*Poate vii în umbra zilei, când luceafărul
scânteie.*

*O, cât aș dori, prin vremuri, la fereastra ta
să bat!*

*S-ocrotești, de spaima clipei, gingășia din
femeie*

*Și să arzi, cu biciul faptei, lașitatea din
bărbat!*

*N-ai lăsat în gheara vremii vatra care ți-a
fost mamă,*

*Nici sărmani, întru virtute, n-ai lăsat pe fii
ei,*

*Când mai greu apăsa jugul, când istoria
cerea vamă*

*Și se adunau s-o frângă, cei smintiți, cu cei
miși.*

*Să revii ca primăvara, ca o pasăre
măiastră!*

*S-alungi iarna ce ne îngheață, răului să-i
spui pe nume!*

*Poate floarea libertății va sfinți grădina
noastră.*

*Floare albastră, floare albastră, n-o fi
numai trist în lume!*

*Iar când steaua suferinței, în destin, o să-
mi răsară*

*Când se va împlini sorocul să mai port un
singur dor,*

*Nu lăsa ca disperarea să distrugă și să
doară,*

*Ci, în liniște senină, mai învață-mă să
mor.*

Parțial, cel puțin o idee despre identitatea poetului se va fi conturat în mintea oricărui cititor. Ioan Bucovineanu trebuie să fie pseudonimul unui autor pentru care Revoluția va fi fost un eveniment important. Lucrurile stau chiar așa. Ioan Bucovineanu e pseudonimul celui mai cunoscut revoluționar timișorean, profesorul Ioan Lorin Fortuna!

Deci poetul

Ioan Lorin Fortuna

Profesorul Ioan Lorin Fortuna e bucovinean. S-a născut la Rădăuți, a terminat liceul în localitate, facultatea la București, prin repartiție ministerială ajunge în Timișoara la Centrul teritorial de calcul electronic, apoi la Institutul Politehnic. În 1989 era șef de lucrări-suplinitor.

Pe lângă remarcabilele disponibilități în domeniul tehnic – profilul facultății absolvite, încadrarea în învățământul superior, peste 60 de lucrări științifice, 10 invenții brevetate – domnul Ioan Lorin Fortuna posedă, după cum își va fi dat seama orice cititor de la primele versuri, incontestabil talent poetic.

În anii '80, slăbiciunile sistemului social comunist devin tot mai evidente, cultul personalității atinge deșănțarea, libertatea de exprimare e practic strangulată. E perioada șopârlițelor, a dizidenței, în același timp a idolatriei grotești. A uneia atât de abjecte încât – unul din atâtea exemple! – cel care timp de 30 de ani a fost *prim-aplaudacul* valorilor comunismului – așa numita baladă *Lazăr de le Rusca*, volumele *Goarnele inimii*, *Minerii din Maramureș...* au chinuit generații întregi de elevi! – părăsește, în 1980, fanfara eunucilor-farisei – predă carnetul de partid –, din 1987 devenind oficial (prea târziu însă și cu trecut *prea roșu* ca să fie considerat astfel) – disident.

Între Dan Deșliu și Ioan Lorin Fortuna există o diferență de 21 de ani. Dar mai ales de caracter! De demnitate, de ținută civică! Personalitate puternică, impetuoasă, intransigentă, domnul Ioan Lorin Fortuna a refuzat atât slujul, cât și Turnul de Fildeș, ieșind în arenă cu garda ridicată înaintea fabulosului Decembrie '89 timișorean.

În 1989 domnul Ioan Lorin Fortuna a avut două iluminări memorabile. Înainte – apoi în chiar ziua de zenit a Timișoarei, 20 decembrie. Umilirile ne marcau de mult, de prea mult timp ca să le tratăm cu îngăduință ori cu speranța că situația se va schimba, meditațiile asupra stărilor de lucruri din țară se converteau în cuvânt, cei

mai mulți ni-l spuneam nouă înșine, cel mult prietenilor de încredere. Domnul profesor Ioan Lorin Fortuna a înțeles că acesta trebuia rostit în fața întregii României, și-a dat seama cum se putea asigura audiența generală, l-a pronunțat!

L-a pronunțat nu doar pentru noi, cei din țară, ci pentru românii de pretutindeni. De acolo unde cuvântul lui Dan Deșliu nici nu se punea problema să fie rostit! Prezentarea și poeziile nu se găsesc în vreo revistă literară de la noi, nu au fost rostite la radio București – cu atât mai puțin la radio Timișoara, post desființat de dictator cu cinci ani în urmă! – ci la radio Europa Liberă în data de 9 iulie 1989, cu mai mult de cinci luni înainte ca poetul Ioan Bucovineanu, poetul-revoluționar Ioan Lorin Fortuna, înșiruiind în cel mai inspirat mod cuvintele ce nouă ne umblau răzleț prin cap, să lanseze spre capitală, țării, lumii întregi, cea mai celebră propoziție a neuitatului Decembrie '89: Timișoara – oraș liber de comunism!

Problema liderilor Revoluției din Timișoara a fost gaura neagră pentru forțele de represiune și atunci, în primele zile ale mișcărilor din urbea noastră, este, continuă să fie Triunghiul Bermundelor pentru toți comentatorii Revoluției dependenți de *gândirea tătucului*, ce le-a lăsat drept *moștenire* temele: *agenturii străine, CIA, KGB...*

Râvna acestor comentatori e inexplicabilă, dacă n-ar fi în esență perfidă ori mercantilă. Dictatorul nu la ei s-a gândit când a formulat *tezele din Decembrie '89*. Atunci avea nevoie de fapt concret, nu de ditirambe, nu de *noi* Dan Deșliu! *Mergeți*, le va fi spus celor mai de încredere inși din Serviciile Secrete, *și aduceți-mi un CIA-ist, un KGB-ist... orice, unul, măcar unul, ca să închid gura timișorenilor acelora afurișiți*. Și Gheorghe Diaconescu, procurorul general adjunct al R.S.R., locotentent-colonelul Gheorghe Carașcă, securitst, Nicolae Ghircioiaș, colonel de Miliție, director al Institutului de Criminalistică a Inspectoratului General al Miliției, Filip Teodorescu, loctiitor al Șefului Direcției Contraspionaj din Departamentul Securității Statului... au venit, s-au apucat de lucru, au răscolit locurile de detenție, spitalele, au cercetat buletinele. Numai că niciunul nu era fals, actele dovedeau că arestații, răniții, decedații, erau timișoreni, cetățeni români, nu străini! E ceea ce au raportat la București, documentele există, e ceea ce au declarat la Procesul din martie '90 de la Timișoara, declarațiile există, e, din păcate, ceea ce ignoră *noii*... Dan Deșliu! Dar despre aceștia, din motive lesne de înțeles, nici un cuvânt în plus.

Deci, problema liderilor. Domnul Ioan Lorin Fortuna e lider al Revoluției de la Timișoara. Unul din cei mai importanți. Prin prestațiile

din zilele acelea, prin curaj, determinare, inițiative și consecvență, cel mai cunoscut. Lideri importanți au fost, de asemenea, Claudiu Iordache, Ioan Savu, Petre Petrișor, Ioan Marcu, Nicolae Bădilescu... Ajunși aici, întrebarea se impune de la sine. De ce procurorii, ori cei ce se dădeau drept procurori, n-au obținut, începând cu interogatoriile din noaptea de 16 spre 17 decembrie, aceste nume de la demonstranții arestați ori, în zilele și nopțile ce au urmat, de la răniții abia ieșiți din sălile de operații?

Răspunsul se dovedește atât de simplu, încât e greu de înțeles de ce oamenii dictatorului nu și l-au dat. Petru Ilieșu, Claudiu Iordache... după cum știm din paginile anterioare, Ioan Lorin Fortuna din rândurile de mai sus, și-au manifestat resentimentele față de comunism înainte de Decembrie '89. Dar niciunul n-a fost lider ori component al vreunei formațiuni care să fi desfășurat activități antidictatoriale. S-au manifestat individual în momente, împrejurări și modalități tutelate de reacțiile personale față de situația din țară, din oraș, din propria conștiință. Acestea fiind zise, avem toate datele pentru a formula răspunsul căutat de oamenii dictatorului: ceea ce s-a întâmplat în Timișoara în după-amiaza și seara zilei de 16 decembrie, e suma reacțiilor individuale care, din fericire – dacă ar fi să folosim termeni din fizică –, a depășit masa critică și s-a produs... explozia!

În 15 și 16 decembrie n-a umblat nimeni prin întreprinderi, din casă în casă ori cu placarde prin oraș pentru mobilizarea timișorenilor. Dar, ca în toți cetățenii țărilor ce aparțineau lagărului socialist, în români rezervele de speranțe erau de multepuizate, containerele cunemulțumiri, umiliri și tensiuni civice – burdușite. Or dezechilibrele de acest fel, se știe, erodează simțul de conservare, dau frâu liber reacțiilor... dacă vreți necontrolate, dacă stăruim mai mult asupra analizei situației, perfect previzibile. Cea mai importantă persoană care și-a dat seama de acest adevăr a fost nimeni altul decât președintele colosului sovietic, Gorbaciov, la celălalt pol găsindu-se pigmeii politici Honecker, Jakes, Jivkov, Ceaușescu, pe care, în mod firesc, Istoria i-a călcat în picioare!

Dar să revenim la foarte importantul moment după-amiaza zilei de 16 decembrie. Se știe, până s-a ajuns la masa critică de participanți, nimeni n-a mobilizat pe nimeni! Trecătorii au îngroșat numărul persoanelor din fața locuinței pastorului reformat fără să fie obligați, îndemnați ori rugați să rămână. N-a intervenit în acest sens nici măcar pastorul care, speriat, depășit de situație, de câte ori a apărut la fereastră i-a îndemnat pe oameni să plece.

Peste această primă intervenție, peste celelalte de același fel, nu se cade să trecem fără a face observațiile de rigoare. Ele au schimbat, încet-încet, dar implacabil, relația inițială de

admirabilă solidaritate umană. Au ucis-o. O mulțime de oameni e doar o adunătură de inși care, după ce stau un timp împreună, se pot despărți pentru a-și vedea fiecare de treburile lui. Ori, dimpotrivă, poate deveni o instanță capabilă de o anumită realizare. Pentru aceasta e nevoie însă de lider. De o persoană capabilă să stabilească ce-și doresc, să rostească cuvintele pe care ei le au pe buze, dar ezită să le rostească, să-i îndemne să facă ceea ce sunt dispuși să împlinescă, dar nu știu cum.

Când oamenii de sub ferestrele apartamentului au conștientizat faptul că deveniseră o forță, și-au dorit un lider. În mod firesc, au oferit acest statut persoanei datorită căreia se găseau acolo. Numai că au fost refuzați și prima, și-a doua... de fiecare dată. Caracteristica principală a dragostei mulțimii e nestatornicia. Compasiunea mulțimii, deoarece pastorul a respins oferta acesteia la fiecare apariție în cadrul ferestrei, în cele din urmă s-a stabilizat, trecând prin mai multe faze, la nepăsare totală. Datorită atitudinii sale, pastorul a fost abandonat, oamenii regrupându-se în Piața Maria.

Dar să nu plecăm, încă, de sub ferestrele apartamentului din Timotei Cipariu, să consemnăm două observații importante. Dacă îndemnurile pastorului au produs derută, nedumerire, dezamăgire, e de precizat că

strigătele revendicative – Vrem pâine!... Vrem căldură!... Vrem apă caldă!... greu de precizat care a fost primul, imposibil de stabilit cine a strigat întâia oară – consemnează apariția liderilor manifestărilor din Timișoara! Dacă vreți lideri de moment, dar lideri! Strigătul i-a făcut pe cei din jur să-și spună, da, asta este, asta vrem, și au strigat și ei, adică l-au urmat, deci cel care a lansat strigătul a fost, pentru acele câteva clipe, lider. Următoarea lozincă a însemnat apariția altui lider de moment, așa a apărut apoi al treilea, al patrulea... cei mai importanți lideri de moment din Piața Maria – e vorba de cunoscutul episod al opririi tramvaielor – fiind Ioan Monoran și Daniel Zăgănescu.

Cred că cele inserate mai sus și disperarea trăită de dictator la mitingul din 21 decembrie, pun în evidență următorul adevăr: un lider fără mulțime nu înseamnă nimic, mulțimea își găsește lideri în ea însăși!

Cu asta putem trece la a doua observație. Constatare importantă, esențială, ce evidențiază un adevăr pe care detractorii Revoluției din Timișoara îl expediază, fie din cauza unei condamnabile incapacități, fie datorită unor incalificabile servituți. Printre timișorenii din Piața Maria se găsesc, în jurul orei 17 Claudiu Iordache cu soția și fiica, în jurul orelor 21 profesorul Ioan Lorin Fortuna. Dar liderii de moment au fost timișorenii care au lansat lozinci,

apoi Ioan Monoran și Daniel Zăgănescu, nu ei!
Însă peste mai puțin de trei zile, situația avea să fie cu totul alta!

16 decembrie 1989, Piața Maria. Profesorul Ioan Lorin Fortuna ajunge aici datorită unui telefon de la fostul cumnat, în jurul orei 21. Se găsea, încă în mașină, pe Tudor Vladimirescu la câțiva metri de restaurantul Flora, când atenția îi este acaparată de o mașină specială ce venea din Piața Plevnei. Interesul i-a fost stârnit de faptul că habitacul era luminat, că distinsese o stație radio, la care unul din cei patru inși vorbea.

Mașina oprește nu departe de locul în care se găsea dânsul; individul – bărbat puternic, bine făcut – care vorbise la stație coboară, apucă spre Piața Maria, vehiculul în sens opus. Intrigat, înțelegând cum stăteau lucrurile, domnul Fortuna părăsește autoturismul, închide portiera, pornește în urmărirea lui. Nu-l reidentifică. Pe pod, în preajma acestuia, disputa dintre demonstranți și scutieri crea aglomerări prin care nu se putea pătrunde, accesul spre Piața Maria fiind practic imposibil.

Având o oarecare experiență, profesorul Fortuna nu ezită s-o împărtășească timișorenilor în mijlocul cărora intrase. Cu ani în urmă, în perioada studenției – Facultatea de Electronică și Telecomunicații București –, în seara unui Ajun de Crăciun din anii '60, '70, Piața Comitetului

Central al Partidului Comunist Român a fost invadată de studenți. Prezența în acel loc a unui număr atât de mare de studenți s-a datorat transmisiei unui eveniment epocal, prima aselenizare. Poate însă că nu doar lui, dar aici și acum nu e loc pentru o divagație sugerată de această ipoteză. Deci, Piața plină de studenți, uimire pentru performanța tehnică, pentru epocala reușită, dar la urechile mai marilor zilei au ajuns și alte informații. Și cercetări, și măsuri, și exmatriculări definitive din instituțiile de învățământ superior din R.S.R.

Cum au fost identificați studenții care au lansat sloganuri deranjante pentru Putere? Prin infraroșu. Ținând cont de acest antecedent, profesorul îi sfătuiește pe demonstranți să se folosească de fulare, pălării și șepci, el însuși acoperindu-și fața cu fularul.

Pentru că primiseră întăriri, la un moment dat scutierii i-au împins pe demonstranți până pe la jumătatea podului din apropierea Regionalei C.F.R. Dându-și seama că pe acest pod nu mai putea ajunge la mașină – ajunși aici nu pot să nu-mi exprim considerația pentru exemplara sinceritate a domnului Fortuna, eroul din 20 decembrie nu se sfiește să spună că-l încercase teama deoarece, dacă nu și-ar fi recuperat mașina, pe baza numărului acesteia Securitatea l-ar fi putut identifica –, profesorul ajunge, prin parcul din spatele Catedralei, la podul Mihai

Viteazu, îl traversează, își ia autoturismul din fața restaurantului *Flora*, merge acasă.

În 17 decembrie, în jurul orei 12, profesorul Ioan Lorin Fortuna se găsește, împreună cu un vecin, domnul Mircea Atanasiu, în preajma intersecției străzilor Gheorghe Lazăr și Circumvalațiunii. În intersecție, desfășurată perpendicular pe strada Gheorghe Lazăr – o formațiune militară ce bloca accesul spre centru. Oameni mulți, militari îndărătnici, nemulțumire clocotindă, indiferență disprețuitoare. Tinerii, mai ales tinerii, s-au manifestat atunci cu seducătoarea impetuozitate a vârstei lor. S-au apropiat de militari la o distanță de câteva brațe, de acolo uitându-se în ochii lor fix, insistent, provocator. Firește, confruntarea s-ar fi putut încheia printr-un gest necontrolat al vreunui militar, din fericire inițiativa a aparținut demonstranților. Cineva a lansat propunerea *hai să facem Hora Unirii, să jucăm Hora Unirii*, și demonstranții, printre care domnul Fortuna a identificat alt coleg universitar, profesorul Alexandru Vasilevici de la Facultatea de Electrotehnică, care era cu fiica sa, au cântat și au dansat *Hora Unirii* acolo, în intersecție, în fața cordonului de militari ce blocau accesul spre centru.

Greu de spus dacă cel cu propunerea, oricare din ceilalți demonstranți, vor fi anticipat consecințele gestului lor. Dar cuvântul bine ales, gestul neostentativ, frumos în sine, e

de multe ori mai puternic decât forța brută. Profesorul nu poate preciza dacă va fi fost vreo comandă, nu-și amintește să fi auzit un ordin, faptul este însă fapt, la un moment dat militarii au rupt rândurile, au apucat spre camionul din apropiere, au urcat, au plecat. Nu înainte însă ca, din lada mașinii, unii soldați să ridice câte o mână cu arătătorul și degetul mare desfăcute în formă de V. Au trăit atunci, spune profesorul Fortuna, momente unice, euforice, încărcate de un optimism debordant. După-amiază târziu, dar înainte de declanșarea măcelului, domnul Ioan Lorin Fortuna se găsește în Piața Operei. Atenția îi e reținută de două grupuri de tineri, unii găsindu-se pe treptele Catedralei, ceilalți, în grup compact, peste drum în Piața Operei. Deși despărțiți de panglica arterei, formau, totuși, o *entitate*. Îi stăpânea aceeași stare de spirit, se adresau trecătorilor cu rugămintea de a rămâne alături de ei, scandau același lozinci, *Nu plecați, stați aici!...Români veniți cu noi!... O viață avem!... Acum ori niciodată!...*

În continuare domnul Fortuna hălăduiește aproximativ în același perimetru, dar pe străzi laterale. Ceea ce-l determină să revină în Piața Operei sunt focurile de armă. Nu poate să ajungă însă în centru, rămâne un timp la intrarea dinspre strada Paris, în bulevardul Republicii, după care apucă spre casă.

Nici participarea la manifestările din 19 decembrie nu te putea face să anticipezi copleșitoarea, debordanta prestație de lider revoluționar din ziua următoare. Că la Elba avea să se întâmple ceva deosebit află de la colegii Gabriel Ghiocel și Flaviu Pop. La Facultatea de Electronică dispuneau de aparatură specială pentru măsurarea câmpului electromagnetic. Cum aceasta putea fi folosită și pentru intrarea pe frecvențele radio ale Miliției, apelează la serviciile colegilor. Ideea s-a dovedit salutară. Domnii Ghiocel și Pop interceptează mesajele unui ins, firește securist, care, după ce dă superiorilor detalii despre agitația din întreprindere, părăsește locul de teama unor reacții punitive ale demonstrațiilor. Colegii îi oferă informația, domnul Fortuna ajunge la fața locului – podul de peste Bega dintre întreprindere și piață – în cel mai scurt timp. În preajma podului o remorcă incendiată, demonstrați, militari, curtea întreprinderii plină de salariați. Încearcă să pătrundă, este oprit, asistă din exterior la ce se petrecea în incinta fabricii, revine în oraș, merge acasă.

Oricât ar fi fost de sagace, ipoteticul observator n-ar fi putut anticipa nici acum faptul că, peste doar câteva ore, domnul profesor Ioan Lorin Fortuna avea să devină președintele primului partid român necomunist de după război!

Și 20 decembrie, ziua-zenit a Timișoarei! Domnul Ioan Lorin Fortuna pleacă de acasă cu mașina personală *Dacia 1300*, o parchează în apropierea *Abatorului*, o abandonează pe o stradă laterală, revine, intră în coloana ce se constituise din salariații întreprinderilor plasate în zona industrială *Calea Buziașului* și a celor de pe traseu.

Prezențele profesorului în diferite locuri ale orașului în zilele precedente n-au fost simple plimbări, nu s-au consumat în ele însele. Fiind la curent cu răsunătoarele manifestări populare din Germania, Cehoslovacia, țările baltice... domnul Fortuna ajunge să stabilească, cu impresionantă exactitate, ce putea transforma manifestările sporadice, necoordonate din oraș, în Revoluție.

După ce-a intrat în coloană, a încercat să contacteze liderii mulțimii, organizatorii demonstrației. Nu-i identifică, numărul placardelor cu texte revendicative i se par puține și, în timp foarte scurt, își dă seama că, deși numărul demonstranților și starea de revoltă exista, pentru a se ajunge la reușitele nemților, cehoslovacilor... era necesar un *salt calitativ*. Intră de aceea în dialog cu timișorenii din coloană ce i se par mai reprezentativi, le spune că trebuiau să se organizeze, că se impunea să stabilească dinainte cum urmau să acționeze, ce să facă, pe unde să meargă, unde să ajungă... Entuziasmul profesorului, faptul că

se adresa deschis, direct, fără rețineri, e privit cu rezervă, mai mult chiar de-atât, cu suspiciune. Cei în mijlocul cărora se nimerise merseseră umăr lângă umăr 4-5 kilometri, unii erau colegi de serviciu, se cunoșteau, reticenta față de o persoană energică, impetuoasă, cu idei, era oarecum firească. *Ce mama dracului vrea nenorocitul ăsta de securist, se vor fi întrebat mulți demonstranți, să ne tragă de limbă, să ne provoace?*

Ajunși aici, câteva cuvinte pentru denigratorii Revoluției, pentru *comentatorii* care interviează doar foști securiști, activiști de partid, colonei și generali implicați în reprimarea din Decembrie '89, inși tributari *tezelor* dictatorului din acele zile – *agenturili* străine, CIA, KGB... Peste mai puțin de două ore, domnul Fortuna avea să devină liderul incontestabil al primului partid necomunist din România de după ultima conflagrație mondială, dar atunci, deci cu două ore înainte de acest moment epocal, profesorul Ioan Lorin Fortuna e doar un timișorean din cei mulți, unul oarecare, un demonstrant fără veleități speciale. Cei care neagă caracterul spontan al Revoluției din Timișoara ar trebui să recitească pasajul următor din mărturisirea domnului Fortuna până când bunul Dumnezeu se va milostivi și-i va ajuta să-l înțeleagă: recunosc cu sinceritate, nu eram pregătit să îmi asum un rol deosebit, să

spunem de primă linie, atunci doream doar să ofer câteva sfaturi în legătură cu modul în care ar trebui organizată mișcarea la care participam, căutam posibili lideri ai mișcării cărora să mă adresez pentru a le împărtăși câteva idei.

Și cum nu i-a găsit – Doamne, ce moment prielnic *au pierdut* indivizii de la *agenturili* străine; ne-au *scos* pe străzi, i-am *ascultat* și am ieșit în oraș chiar dacă am fost arestați, răniți, uciși, și-acum, când vorba aia, borcanul cu miere era pe masă, nici urmă de ei! –, domnul Ioan Lorin Fortuna a devenit lider.

Mai exact spus, avea să devină peste aproximativ două ore, la momentul acela fiind, încă, doar un demonstrant oarecare. De fapt, nu oarecare, deoarece a făcut o observație esențială. În coloană se găseau rudele și prietenii celor 843 de timișoreni arestați, a celor 278 de răniți și a celor 77 de concitadini uciși. Rudele, prietenii și sute, mii de locuitori ai urbei ce fuseseră hăituiți în noaptea de 16 spre 17 decembrie, a altora nerăniți ori neuciși doar din întâmplare în zilele și nopțile ce-au urmat. Una peste alta, starea de revoltă era maximă. Dar aburii ce se degajă dintr-un cazan în clocot se pot risipi în jur fără nici un efect, tot așa după cum e posibil să pună în mișcare roțile unei locomotive. Această ultimă idee l-a frământat pe domnul Ioan Lorin Fortuna, mai ales din

momentul în care cineva din coloană, interpretând superficial manifestările profesorului, i s-a adresat destul de brutal. *Mă, dacă ești atât de deștept, hai cu noi! Hai cu noi și vom vedea ce-om face acolo. Hai cu noi!*

Sigur că a mers, de altfel, de aceea plecase din Circumvalațiunii, cartierul în care locuia, ca să participe la demonstrația din oraș. Dar mergând alături de ceilalți, trăind din plin incredibile stări încercate de timișoreni din coloană – și au fost multe și pline de generoase încărcături sufletești, coloana reprezenta o promisiune, mai mult chiar de-atât, certitudinea de mai bine și ei trebuiau să dovedească faptul că așa stăteau lucrurile, nu altfel, deoarece din ferestrele de la *Maternitatea* de pe *Victor Babeș* le făceau semne cu mânuțele bebelușii, de la *Ortopedia* de pe strada Sfânta Rozalia răniții Timișoarei, pe chipurile cărora speranța alungase teribilele spaime că aveau să fi întemnițați ori uciși! –, domnul Fortuna era chinuit, în continuare, de aceeași întrebare. Cum se puteau concentra revoltele timișorenilor în forța care să determine schimbarea.

Mereu în căutare de demonstrați de acțiune și încredere, în timpul marșului, un tânăr îi face o bună impresie. Intuiția avea să se dovedească exactă, Ioan Chiș, maestru la *Electrotimiș*, va ajunge în foaierea Operei cu primul grup, va face parte din primul birou al

partidului *Frontul Democratic Român*, va fi unul din liderii Revoluției din Timișoara.

De la *Ortopedie*, coloana se îndreaptă spre *Consulatul Iugoslav*. În acest moment profesorul Fortuna părăsește coloana. Apariția în centru trebuia să pară ceva deosebit, să lase impresia că era vorba de o manifestare organizată, că demonstranții știau de ce ajunseseră acolo, ce doreau. Iese, deci, din mulțime, intră în facultate și, în laboratorul de specialitate, pe coli de desen tip ciocan, scrie trei texte-sloganuri. *Asta-i Timișoara, unde este țara?... Jos dictatorul!... Frontul Democrat Român!*

Partidul la care se gândea de când intrase printre demonstranți, de fapt chiar de dinainte, avea să se numească *Frontul Democratic Român*, dar pe placarda confecționată atunci, înainte de a ajunge în fața Operei, sintagma e *Frontul Democrat Român*. Coloana, pentru a fi cât mai reprezentativă, a fost condusă spre zona industrială din preajma Gării de Nord, salariații de la *Elba*, *Electromotor*... li se alătură, profesorul Fortuna reîntră în mulțime, cu placardele proaspăt confecționate, în apropierea Primăriei. Aici se lansează două propuneri, se fixează două obiective, unul fiind Opera, celălalt Comitetul Județean de Partid, coloana se divide, domnul Ioan Lorin Fortuna optează pentru Piața Operei.

Deocamdată corect e să vorbim de Piața Operei, nu de foaier ori balcon. La acestea nu se gândea de altfel, încă nu se gândea, nici măcar domnul Fortuna.

Asta pentru că ideea balconului a fost de fapt rodul unei revelații.

Și 20 decembrie 1989, ziua-zenit a Timișoarei! A României! Profesorul Ioan Lorin Fortuna pătrunde în centru, cu manifestanții, de pe strada Săvinești, pe lângă muzeu, în jurul orei 12,30, poate 13. În scurt timp, de parcă timișorenii ar fi semnat un convocator în care ar fi fost specificate locul, ora și sancțiunile în caz de neprezentare, Piața Operei e plină de lume.

Ajunși la această fază a relatării, mi se pare necesară, mai mult decât necesară, o paranteză. Revoluția din Timișoara are o particularitate, practic eludată de toți comentatorii *momentului* Decembrie '89. E bicefală. O parte dintre demonstranți au mers la Comitetul Județean de Partid, o parte s-au oprit în fața Operei. De ce n-a existat o singură opțiune, de ce timișorenii s-au împărțit în două? În mod paradoxal, fraza, deși conține două întrebări, se constituie drept argument pentru statutul spontan al Revoluției din Timișoara, ridiculizează orice sugestie de imixtiune în manifestările din oraș a celor de la CIA, KGB ori... *agenturii străine!*

Logic vorbind, punctul terminus al marșului timișorenilor ar fi trebuit să fie

Comitetul Județean de Partid. În Timișoara fuseseră încălcate drepturile cetățenești, se operaseră arestări nejustificate, se făcuse uz de armă, sute de concitadini – printre aceștia școlari, chiar preșcolari! – fuseseră împușcați, zeci dintre aceștia mortal, accesul în spitale era interzis, o parte din cadavrele din morga Spitalului Județean dispăruseră. Abuzuri flagrante, sălbatic, săvârșite din dispozițiile cuiva. Or cel mai înalt for local era Comitetul Județean de Partid. Dacă ordinele veniseră *mai de sus*, ei le transmiseseră, dacă nu – le elaboraseră. Deci, și într-o situație și în cealaltă, responsabilii pentru fărădelegile comise se găseau în clădirea aceea. Mai mult de-atât, se știa că sosise o delegație ministerială de la București, care se găsea tot acolo, la Comitetul Județean de Partid. Așa stând lucrurile, Județeanul de Partid întrunea toate datele de țintă a marșului timișorenilor. Cu toate astea...

Coloana începe să se bifurce pe undeva prin fața Catedralei, secesiunea definitivă consumându-se la colțul Primăriei, în intersecția arterelor *Săvinești* și *Loga*. Opțiunea unei părți a demonstrațiilor e relevabilă în rândurile de sus, motivul pentru care ceilalți timișoreni s-au oprit la Operă fiind însă greu de cuprins într-o formulare concisă. Au rămas în centru pentru că... *aici s-au oprit cei din fața mea, aici m-am*

oprit și eu...am venit aici pentru că aici eram aduși pe vremea dictatorului... păi am venit aici ca să mă descarc, domnule, c-aici am strigat până acum ce ni se spunea și-acum vreau să strig ce doresc eu...

Motivul pentru care se opriseră acolo nu-i era bine definit nici măcar domnului Ioan Lorin Fortuna. Cele trei placarde, susținute la vedere de demonstranții din jur, fuseseră o idee bună, firește. Mai ales cea pe care se distingea sintagma Frontul Democrat Român. Puterea comunistă trebuia să deducă faptul că situația din Timișoara era alta decât în zilele precedente, că demonstranții aveau un lider. Numai că, din păcate, totul se reducea la aparențe. Partidul încă nu exista, iar încercarea de a-l înființa acolo, în mulțime, în fața ei, în vacarmul imposibil de stăpânit, era, din capul locului, sortită eșecului. Atunci ce era de făcut, cât timp aveau să rămână oamenii în Piață dacă nu făceau nimic altceva decât să scandeze lozinci? Și dacă aveau să plece cine, ce, i-ar fi făcut să revină? Adică jertfele din zilele precedente aveau să rămână pierderi, doar pierderi, pentru că ei, cei rămași, nu erau capabili să meargă mai departe pe drumul ales de arestații, răniții și ucișii Timișoarei?

Revelațiile sunt fructele frământărilor. Nici când a îngenuncheat domnul Fortuna nu știa ce trebuia făcut pentru ca starea de revoltă și curaj a timișorenilor să se acutizeze, să treacă

în hotărârea fermă de a nu da înapoi până când revendicările scandate în zilele precedente aveau să le fie satisfăcute.

Ideea, ce s-a dovedit în cele din urmă salvatoare, s-a datorat unei îngenunchieri. Cineva, imposibil de precizat cine, a lansat o propunere. *Toată lumea în genunchi, să spunem împreună rugăciunea Tatăl Nostru pentru cei care au murit, pentru răniții noștri din spitale!* Ca toți ceilalți demonstranți, profesorul îngenunchează, rostește cuvintele rugăciunii, privește spre Catedrală, peste oameni. Din fericire și spre Operă. Și vede balconul. În momentul acela – revelația! *Oameni buni, li se adresează precipitat celor din jur, iluminat pe deplin la sfârșitul rugăciunii, trebuie să ajungem în balcon! Trebuie să urcăm să vorbim mulțimii de acolo, din balcon!*

Odată cu rostirea acestor cuvinte, domnul Fortuna e alt om. De fapt cel de totdeauna. Energic, întreprinzător, vulcanic, inflexibil. Frământările au dispărut, vranele personalității sunt decolmatate instantaneu, devine liderul de care Timișoara avea nevoie. Se apropie de ușă, bate, cere să fie deschisă, se întoarce spre demonstranți, îi mobilizează prin cuvinte, prin gesturi, pumnul nimereste în geam, acesta se sparge, în fine ușa e deschisă, domnul Lorin Ioan Fortuna e primul timișorean care intră, în

Operă se pătrunde de altfel și prin intrarea de pe partea laterală, a artiștilor, ajung în foaier și unii și alții și...

Și din clipa aceea intră în Istorie!

Cum spuneam, din momentul în care a trăit revelația, domnul Fortuna e alt om. Formulează prima dispoziție prompt, se impune ca lider chiar de la început. *Traiane* – e vorba de domnul Traian Vrăneanțu –, *tu rămâi aici. Organizează paza, fii atent cine intră, ai grijă să nu fim luați prin surprindere, să nu ne aresteze.*

Ce se petrece în continuare în foaiierul și balconul Operei de Stat din Timișoara e demn de toată admirația. Deși nu se cunoșteau între ei – cu excepția poezilor Claudiu Lordache și Nicolae Bădilescu –, timișorenii din foaier formează un grup ce câștigă încrederea zecilor de mii de manifestanți din Piață de la chiar primele luări de cuvânt. Întâia oară se adresează mulțimii domnul Ioan Lorin Fortuna. Își dezvăluie, e adevărat, la cererea demonstranților – *cine ești?... cine ești?...* – identitatea, își prezintă statutul civil, după care îi asigură pe manifestanți că le stă la dispoziție, că se angaja, în pofida oricărei repercusiuni, cu grupul de timișoreni din foaier, să facă tot ce le stătea în putință să se ajungă la ce-și dorea Timișoara, întreaga țară, a lansat apoi un slogan, l-a scandat cu toți cei de jos. Așa au procedat după aceea Ioan Chiș, Claudiu Lordache, Nicolae Bădilescu, Maria Trăistaru...

20 decembrie e ziua unui *sfârșit*, în același timp a unui *început*. În urma discuțiilor de la Comitetul Județean de Partid guvernul țării cade, odată cu el și administrația locală; datorită inițiativelor, activităților din foaiere, rezolvarea problemelor orașului e preluată de liderii de aici.

Demonstrații ce urcaseră în clădirea Operei au avut două fronturi de lucru: balconul și foaierele. Din balcon trebuia întreținută starea de răzvrătire, asigurată prezența în Piață a populației, în foaiere se impunea precizarea strategiei manifestărilor pentru zilele ce urmau. Din fericire, vulcanicul universitar Ioan Lorin Fortuna, echilibratul literat Claudiu Iordache, tumultosul poet Nicolae Bădilescu, cumpătatul muncitor Ioan Chiș, candida elevă Maria Trăistaru – componentii primului Comitet de inițiativă, de la acesta luând ființă partidul Frontul Democratic Român – competentul inginer Alexandru Ciura, inimosul șef de coloană de la *Comtim* Sabin Mărieș, laborioasa funcționară Mihaela Munteanu... au format o echipă care a reușit într-adevăr ce și-a propus – au dat mișcărilor de revoltă din Timișoara statut de Revoluție.

Nu putem trece mai departe fără a face o observație mai mult decât grăitoare. Timișorenii numiți mai sus nu erau politicieni, dar au dat dovadă de un impresionant simț politic; la vremea aceea Radu Bălan era politician,

dar simțul politic îi lipsea cu desăvârșire! În discuțiile pe care delegația FDR-ului le-a avut, la Comitetul Județean de Partid, cu factorii locali ai Puterii, domnul Ioan Lorin Fortuna îi oferă primului secretar Radu Bălan șansa de a-și schimba destinul. Îi propune să treacă de partea Revoluției. Din păcate pentru el, prea îndoctrinat, incapabil să înțeleagă ce se întâmpla în Europa, demnitarul comunist refuză. Atitudinea sa, peste doar două zile, avea să devină piatra ce-l va trage la fund în imensul ocean numit Istorie.

Se știe că în 20 decembrie s-au constituit mai multe comitete, numărul acestora fiind mult mai mare în ziua următoare, când în foaier au urcat și liderii de la Comitetul Județean de Partid. Se știe, de asemenea, că între lideri au existat disensiuni, dispute, divergențe. Și se mai știe ceva. Datorită acestora, datorită epitetelor și imputațiilor pe care și le adresează, mai toți liderii Revoluției din Timișoara nu se bucură de respectul cuvenit, au avut de suferit, au fost, sunt marginalizați.

Paragraful de sus se cade a fi analizat cu oarecare migală. Pe de o parte ne putem referi la *neînțelegerile* dintre ei, pe care eu le înțeleg, și voi prezenta argumente ce susțin ideea că trebuie să le înțelegem, pe de alta la *neînțelegerea* unora față comportamentul lor de atunci, pe care eu n-o înțeleg, pe care nu trebuie s-o înțelegem!

Fraza pare alambicată doar la prima vedere, exactă și concisă din momentul în care formulăm răspuns pentru întrebarea: cine a urcat în balcoane atunci, la început, în 20 decembrie? Determinant a fost nu calculul – acesta ar fi pus în evidența imensul risc! – ci impulsul, reacția de moment, temperamentul. Ioan Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Ioan Savu, Petre Petrișor, Ioan Chiș, Sorin Oprea, Alexandru Ciura, Sabin Mărieș, Mihaela Munteanu, Maria Trăistaru... nu sunt moguli, nu sunt milionari în euro! Ioan Savu a refuzat în 21 și 22 decembrie orice funcție administrativă cu o formulare demnă de toată considerația: *eu îmi cunosc limitele, nu se poate să nu fie în mulțimea de jos persoane cu pregătire adecvată, oameni competenți, eu, noi, suntem inși voluntari, instinctuali, îndrăzneți, dar profesionalismul e cu totul altceva și oamenii necăjiți din fața Operei nu se cade să fie cobai pentru improvizațiile noastre sociologice*; Sabin Mărieș, din aceleași ori alte motive, ceea ce are mai puțină importanță, își spune în 22 decembrie în stilul său, și hazliu și serios: *tu Sabine gata, de te mai bagi de-amu încolo în politică îți rup picioarele!*; Petre Petrișor se întoarce la profesia sa, ceilalți lideri ai Revoluției din Timișoara sunt salariați pe ici, pe acolo, unii pensionari.

Cu asta să revenim la întrebarea cu pricina. Cine a urcat în cele două balcoane? După cum spune și Ioan Savu, timișorenii voluntari,

instinctuali, impulsivi. Inflamabili! Cei cu statut de lider. Atunci cum să nu existe diferende, confruntări? Nu erau absolvenți ai vreunei școli de revoluționari, *nu aplicau* ceea ce *ar fi învățat* cine știe unde, *intraseră în horă* datorită temperamentului, se manifestau în funcție de acesta, aveau idei, credeau în ele, voiau să le vadă realizate. Și voiau să le impună nu vizând un profit personal, ci datorită convingerii că așa era bine să se acționeze.

Dacă vreți, cuvântul convingere poate fi înlocuit ori completat cu altele, la urma urmei și cu locuțiuni: încredere, încăpăținare, lipsă de competență, dar implicare entuziastă, nepricepere, dar participare fără nici o reținere. Iar ceea ce au realizat, cu toate disputele, confruntările, acuzele pe care și le aduc și acum unii altora – acest drept nu-l avem însă și noi, ceilalți, cei care nu ne-am asumat în zile acelea nici un risc! –, e demn de toată admirația. Au desființat guvernul R.S.R., au creat primul partid necomunist de după război, au condus Revoluția. Și toate acestea – mă repet nu neintenționat! – fără să ajungă moguli! Altfel spus, nu neînțelegerile dintre ei se cade să fie privite cu rezervă, ci înțelegerile celor de după ei!

Activitatea din foaier a domnului Fortuna e de-a dreptul debordantă. Era – formularea e arhicunoscută, dar prea plastică pentru a fi

ocolită – în tot și în toate. Inițiativele se puneau în aplicare doar dacă primeau girul profesorului, un demonstrant se putea adresa mulțimii de la microfon doar dacă avea acceptul său, celor din Piață li se comunicau anumite informații numai când universitarul înclina aprobator din cap.

Nu e un secret că a fost acuzat de intransigență, dar în această privință se cade că ținem cont de părerea celui mai echilibrat lider al Revoluției din Timișoara. *Hotărât lucru*, spune Claudiu Iordache, *Lorin Fortuna are defectele lui - eu le consider defecte, poate există și alte păreri -, e autoritar, dorește să se impună mereu, să aibă întotdeauna ultimul cuvânt. Dar dacă am făcut această mențiune, o să spun încă un lucru. În momentele acelea defectele lui au trecut drept calități! A fost bine că a existat printre noi un ins energic, care și-a asumat responsabilitățile fără nici o ezitare, impulsivitatea lui a fost utilă, esențială*, pe stindardul victoriei Revoluției din Timișoara amprenta prestațiilor domnului Fortuna este inconfundabilă.

Cum aici ne-am propus alt subiect decât activitatea revoluționară a domnului Fortuna – cunoscută din orice carte, articol ori studiu dedicat Revoluției din Timișoara –, revenim la poetul Ioan Lorin Fortuna.

Angrenat în tot ce se întâmpla în foaierea Operei, prezență ubicuă – și în foaierea

și în balcon și în delegația ce s-a deplasat la Comitetul Județean de partid! –, universitarul Fortuna găsește timp și pentru reflecții, reverii, pe care prin intermediul poetului, de-acum Ioan Lorin Fortuna nu Ioan Bucovineanu, le împărtășește demonstranților din Piața Operei. Sonetul ce urmează e compus în ziua în care o privire rătăcită, tâmpă, a fost cel mai bun lucru ce ni se putea întâmpla, actorul Valentin Vârtan de la Teatrul Național prezentându-l mulțimii în seara zilei ce preceda cea mai grea noapte a dictatorului.

În cumpăna vremii

*Se-adună prin preajmă un dor
de schimbare.*

*Un gust de surpriză așteaptă ecou.
Apasă pe cuget o gravă întrebare
Și-i searbăd cuvântul în vârful de stilou.*

*S-ar spune că liniștea arde mai tare.
În ea se destramă și morții-n cavou.
Tăcut e înainte de lupta cea mare
Cu sufletul sumbru, chiar bravul erou.*

*Și-atunci, dacă viața, prea rar milostivă,
O lumea mai bună n-aduce cadou,
Las celor bicisnici izbânda fictivă,*

*Las celor nevolnici jelania tardivă,
Și coaja prudenței, ca puiul din ou,
O sparg cu nădejdea în evul cel nou.*

Acestui poem, poetul îi alătură – de data asta nu e necesară nici o precizare – cuvinte ce se constituie într-un generos, patern

Mesaj

*Vouă,
celor care, mulți,
sau puțini,
cândva veți trece,
neliniștiți,
peste urmele noastre,
ale celor care am fost:
Generația lui Decembrie '89,
un singur gând:
ROMÂNIA!*

După zilele tumultoase ale lui Decembrie '89 și începutul de an '90, domnul Ioan Lorin Fortuna se apleacă mai insistent, cu mai multă răbdare asupra foii albe ministeriale. Din fericire, de fapt în nota ce-l caracterizează în tot ce întreprinde, nu fără rezultate. La ora actuală este autorul a patru plachete de versuri și a unui volum antologic intitulat *Poemul existenței*.

Domnul Ioan Lorin Fortuna *trăiește la temperaturi înalte*, tumultul propriei existențe însuflețește fiecare vers, poeziile i-au tulburat pe câțiva compozitori într-atât, încât o parte din ele au devenit texte ale unor cunoscute cântece.

Ioan Lorin Fortuna... Ioan Bucovineanu. Un *Ianus bifrons* al vremurilor noastre? O revoluție înseamnă... visare, viziune, trăire intensă, dăruire. Ce i-a caracterizat oare pe timișorenii arestați, răniți, uciși? Pe liderii autentici – cei (și doar ei!) care au urcat în primele momente în clădirea Operei ori a Comitetului Județean de partid miercuri, 20 decembrie! – ai Revoluției din Timișoara?

Deși observația vizată se va fi conturat spontan la finele paragrafului precedent, adăugăm, totuși, o creație literară. Ea a apărut în volumul *Rană pe cer*, ce a văzut lumina tiparului la editura *Helicon*, volumul fiind semnat de Ioan Lorin Fortuna.

*Când cizma puterii strivește, profană,
Adânci năzuințe, în suflet sădite,
E semn că la cârmă pândește, vicleană,
Reptila trădării, cu legi otrăvite.*

*Când cel ce înșală împarte speranța,
Un fulger s-aprinde pe cerul durerii,
Povara discordiei înclină balanța
Și-alungă virtutea-n exilul tăcerii.*

*Când lupii politici dau iama prin turme,
În colții prădalnici sfârși-vor mioare
Și nu va fi cine prăpădul să-l curme
Și nu va fi cine s-audă cum doare.*

*Așa ne vor frânge vrășmașii ființa,
Cu cozi de topor, care-și seceră frații,
De nu vom clădi, ca un zid, conștiința,
Să apere neamul, în rând cu Carpații.*

Scrisă după ani buni de la fabulosul nostru Decembrie '89, poezia respiră... visare, viziune, trăire intensă, dăruire.

Hotărât lucru, poetul e versiunea impacientată, mereu în stare de veghe a revoluționarului; revoluționarul e varianta tumultoasă – dispusă oricând să ia atitudine – a poetului!

Maestru al rostirii cuvântului, poeți anonimi

Maestrul Eugen Moțățeanu, cunoscut actor al Teatrului Național, urcă în foaier miercuri, 20 decembrie, după-amiază între orele 16 și 17, în balcon fiind prezentat, zecilor de mii de demonstranți timișoreni din Piața Operei, de profesorul universitar Ștefan Ivan. De fapt profesorul reușește să articuleze doar câteva cuvinte. Pentru protagonistul atâtor spectacole nu era necesară nici o precizare, mulțimea îl cunoștea, îl recunoaște, îl primește cu aplauze, cu ovații: *Cinste lui!... Cinste lui!...*

Apariția maestrului în foaier și balcon nu e întâmplătoare ori formală. Teatrul, după formularea Domniei Sale *casa dânsului de-o viață*, se umpluse de *oaspeți*. Era, deci, firesc să officieze serviciile de gazdă, să se comporte astfel încât vizitatorii să se simtă bine. Or starea lor de bine, a celor din foaier și balcon, a tuturor demonstranților, era ipostaza pe care și-o dorea de ani buni! Din copilărie! Și se descarcă impetuos, fără nici o rezervă. N-a trebuit să-și dezvăluie numele și adresa ca alți timișoreni necunoscuți. În prima fază, pentru a se descărca, n-a fost nevoie de alte cuvinte, le

folosește pe ale lor, ale celor din balcon și Piață, scandează cu patos și nestăpânită însuflețire lozincile antidictatoriale integrându-se în uriașul cor al celor peste, poate, o sută cincizeci de mii de timișoreni, își curăță sufletul, se descarcă de umiliri vechi și răbufniri mereu înfrânate, nu uită să-i îndemne pe demonstranți să rămână în Piață până când întreaga țară va deveni o Timișoară, până când se va manifesta în același mod pretutindeni, Victoria finală putând fi obținută doar în acest fel.

Se descarcă! Formularea nu e deloc conjuncturală. În familia Moțățeanu aversiunea față de regimul dictatorial era veche, profundă, puternică, rănila produse de instituțiile de represiune comuniste fiind adânci, niciodată vindecate. Bunicul maestrului, deși în vârstă și nevinovat, incriminarea existând doar în capetele unor indivizi îmbălsămați cu precepte marxist-leniniste, este arestat și, după 5 ani de coșmar petrecuți la canalul *Dunăre – Marea Neagră*, se stinge la două săptămâni de zile de la revenirea acasă. De aceea a fost, de altfel, eliberat, să moară acasă, nu în lagărul de exterminare înființat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la indicațiile satrapului georgian Djugasvili-Stalin.

Nu e singura nenorocire ce s-a abătut asupra familiei Moțățeanu, de-a lungul timpului datorită *bezmeticei furtuni* comuniste: tatăl

moare în mod suspect la 45 de ani într-un turneu, fratele maestrului e ucis de Securitate!

Artist capabil să-și domine, să-și fascineze publicul prin prezență, repertoriu și interpretare, posesor al unei voci inconfundabile, revoltatul Eugen Moțățeanu devine în cele din urmă maestrul Eugen Moțățeanu. Însuflețește mulțimea demonstranților din Piața Operei nu doar cu lozinci, ci așa cum numai Domnia Sa o putea face – printr-un recital de poezii cu iz revoluționar semnate de Mihail Eminescu, George Coșbuc, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Grigore Vieru, Leonida Lari, Gheorghe Vodă... versurile ultimilor trei creatori fiind recitate din volumul *Constelația Lirei*, tom pe care artistul l-a primit de la poetul Ioan Bucovineanu, de la revoluționarul-poet Ioan Lorin Fortuna, care îl avea la el datorită, poate, întâmplării, intuiției ori unei tainice iubiri.

Prestația actoricească, reacția mulțimii, s-au constituit într-o manifestare de suflet aparte a Revoluției din Timișoara, domnul Eugen Moțățeanu vorbește despre clipele acelea cu emoție nedisimulată ori de câte ori e pus în situația de a și le aminti.

Din ziua aceea maestrul are încă o amintire de neuitat. Păstrează de atunci, de 20 de ani, cu sfințenie spune Domnia Sa, o foaie de hârtie de care se simte legat prin amintiri de neuitat. E textul unei poezii ce a ajuns la dânsul

din mulțime în mod original, din mână în mână, în cele din urmă printr-un drapel împins de unul din tinerii ce se găseau pe placa de deasupra intrării în clădirea Teatrului.

Războaiele au eroi necunoscuți, Revoluția din Timișoara, pe lângă mulți eroi necunoscuți, are și poeți-eroi necunoscuți. Maestrul nu cunoaște numele întreg al autorului poeziei, nu i l-a spus nimeni, nu se găsește pe hârtie. Sub text apare doar un prenume: Dan. Iar în capul foii titlului poeziei:

Tiranului

*Adânc în suflet m-ai rănit
Și sângerândă e rana
Ei toți privesc spre Răsărit,
Acolo pleacă hrana.*

*Și anii mi-i petrec supus
Și putrezesc cu viață,
Există totuși un Apus
Și el îmi dă speranță.*

*Din ce pământ ești plămădit
Tu n-ai un pic de suflet
De ne scufunzi în infinit
Și viața noastră-i urlet.*

*Și sper că vine ceasul sfânt
Ce-i o problemă uitată
Atunci vei fi și tu mormânt
Și țara-mbeșugată.*

Luni – 18 decembrie '89 – forțele de represiune conduse de generalul-criminal Mihai Chițac comit o crimă oribilă – deschid focul asupra tinerilor de pe treptele Catedralei. M. D. Dascălu a scris un tulburător poem pentru tânărul ucis în acest mod, pe care maestrul Eugen Moțățeanu îl are pe o foaie îngălbenită de trecerea anilor.

*Dragă mamă, uită-te la televizor
Este un șir de copii, dorm îmbrăcați
Și tac, tac, mamă.
Dragă mamă, la capul lor e un afiș.
Scrie pe el „Timișoara!”
Dragă mamă, te văd, ai deschis
televizorul
Și parcă ți-ai luat zborul să te așezi
Între ei, lângă mine.
Dragă mamă, vino că mi-e frig.
Dragă mamă, nu mai e mult,
Ne vom încălzi jucându-ne, că vine
primăvara.*

*Dragă mamă, dar așa e jocul.
Dar scrie-mi mamă, scrie-mi.
Creionul, caietul sunt ca o ramă
Pe masa din bucătărie.
Știi, le-am lăsat acolo când am plecat,
Când nu știam că nu ne vom reîntâlni.*

Pentru cei de atunci, pentru cei care nu
mai sunt, maestrul încheie în cel mai frumos
mod posibil, cu o rugăciune:

*Primește-i Doamne în casa Ta
Pe cei ce vin din Timișoara
Ei sunt ofranda cea mai grea
Pe care ți-o trimite țara.*

Ilie Stepan

În 20 decembrie '89, cunoscutul muzician Ilie Stepan, întemeietorul formației *Pro Musica* în 1973, ajunge de la gară în Piața Operei puțin după ora 18. La plecare, dimineța, părăsise un oraș oarecum deabusolat, resemnat, parcă învins. La întoarcere, după aproximativ 10 ore, află că se găsea într-un *oraș liber de comunism!* Uluit de ceea ce vedea în Piața Operei, incitat de manifestările exuberante ale mulțimii, copleșit de luările de cuvânt ale demonstranților din balcon, artistul din Ilie Stepan *rezonează* cu demonstrații prompt, total. Nu are răbdare să meargă acasă după instrument, dă o fugă la un prieten ce locuia în apropiere, cere ghitara, revine în cel mai scurt timp și urcă în balcon. Era ora, după precizările muzicianului, 19 fără 20 de minute.

Și când Ilie Stepan are ghitara în mână, când oamenii freamătă de așteptare, glasul și vibrațiile corzilor instrumentului se completează atât de armonios, încât nu *rămâne* în afara cântecului nimeni. *Cântat e un fel de a spune*, face precizarea îndrăgitul interpret, *deoarece după primul vers a cântat mulțimea, eu doar i-am acompaniat. A fost ceva... Ca încărcătură*

emoțională și acum, când rememorez acele momente, mă simt copleșit, gâtuit de formidabilele trăiri de atunci. Au fost, o spun cu toată convingerea, cele mai emoționante momente din cariera mea de muzician, am trăit atunci cele mai înălțătoare, cele mai tulburătoare stări ce m-au frisonat vreodată ca om al scenei. Am dat atunci tonul la două melodii cu încărcătură, cu multă substanță sufletească românească, Hora Unirii și noul, în același timp vechiul imn al României, Deșteaptă-te române!

Muzica, limbaj internațional unic, direct și, din fericire, greu de descifrat de către indivizii incompetenți, dar cu puteri discreționare, a lucrat de-a lungul anilor de teroare comunistă asupra personalității tinerilor. Formația *Pro Musica*, constituită în Timișoara după ce în Occident curentul pop și Beatles se impuseseră la modul absolut, încerca, în ciuda cenzurii mutilante, să ofere tineretului din România repere muzicale proprii timpului real, nu a celui încremenit prin salvele de tun de pe vasul Potemkin. Din fericire, *picătura chinezească de muzică* tipică acelor vremurilor, promovată cu insistență și de *Pro Musica*, și-a făcut efectul. În Decembrie '89, spune maestrul Ilie Stepan, odată cu declanșarea evenimentelor de la Timișoara, în primele rânduri ale celor care au ieșit în stradă s-au regăsit mulți, foarte mulți din tinerii care umpleau sălile de spectacole la concertele rock susținute în anii aceia.

De aici, de la tulburătoarea serată muzicală revoluționară din 20 decembrie '89 până la *Imnul Revoluției de la Timișoara n-a fost decât un pas.*

Piesa Timișoara a ieșit așa, ca o... răbufnire. Parcă s-a scris singură. Parcă mi-a dictat-o cineva, eu neavând altceva de făcut decât să scriu tema, refrenul și s-o orchestrez. A fost ceva atipic. Cu totul altceva decât restul muzicii compuse până atunci.

Firește, ideea unei lucrări dedicată formidabilelor trăiri din seara aceea a început să se contureze imediat după ce am părăsit Piața Operei. În balcon am stat aproximativ o oră, sigur, n-am cîntat tot timpul, am stat însă pentru că mulțimea, greu de spus câți timișoreni vor fi fost acolo, 100.000, poate 150.000, mă fascina. Mă uitam, priveam lumea din balcon și nu mă mai săturam s-o privesc, nu mai avusesem în fața ochilor atîția oameni niciodată, după ce-am coborât nu m-am îndreptat spre casă, am umblat printre demonstranți într-o parte, în alta, am procedat astfel deoarece voiam... Voiam să mă îmbăt de entuziasm, de înflăcărarea, de exuberanța lor sufletească. Dacă treci printr-o pădure și dai, pe neașteptate, de o poiană cu narcise ori un lac cu nuferi treci nepăsător mai departe? Nu. Te oprești, privești cu nesăț, îți încarci sufletul de frumusețe pe care, odată ajuns acasă, o împărtășești celor dragi. Ei bine,

de aceea am rămas, de aceea am umblat prin mulțime și atunci, în 20 decembrie după ce am coborât din balcon, și în 21 și în 22, pentru a-mi încărcă sufletul de simțire, de acel amestec de îndrăzneală și optimism ce nu ne mai străbătuse ființa de când ne știam, pe care s-o împărtășesc apoi celor din jur în felul în care mă exprim eu.

Iar pentru mine compunerea unei piese era de-a dreptul datorie! Era modul meu de a mulțumi demonstranților, Timișoarei, pentru incredibile momente trăite în seara zilei de 20 decembrie, în zilele ce au urmat.

Bunul meu amic, subconștientul, mi-a dat de știre că perioada de incubație se încheiase, că crisalida era pe punct de a deveni fluture, prin 26 decembrie. Am sărit atunci la telefon, am format numărul, am vorbit, am delirat, nu pot preciza cum m-am manifestat, amănuntul de altfel nu contează, important este faptul că bunul nostru prieten, Marian Odangiu a vibrat la fel, a compus textul, mi l-a dat.

Iar după ce mi l-a dat știi ce s-a întâmplat. A urmat răbufnirea de care vorbeam acum câteva minute, am pus la punct melodia în mai puțin de trei ore ale acelei zile!

A urmat, firește, înregistrarea, pe care am reușit s-o fac imediat, la începutul lui ianuarie '90. Cum singurul studio performant pe vremea aceea era la Televiziunea Română în București, am luat trenul, am înregistrat piesa la ei, am

*cântat-o în primul concert rock liber din România
– București, 20 ianuarie – apoi la Timișoara într-
un concertul în sala Olimpia.*

*De atunci e a noastră, a Timișoarei, a
întregii României.*

*1. La șaisprezece decembrie, după
calendare
Era preziua sfinților strămoși
Care strigau de neuitare, să nu lăsăm
urmașilor
Povara să facă, s-audă și să tacă.
La șaptesprezece decembrie, Duminica
Mare
Cu ce durere ne-nvață să fim
Să fim și toți și fiecare, să dăruim
copiilor
Speranța, vorbirea, privirea și lumina*

R Timișoara, Timișoara, Timișoara

*2. La Timișoara au coborât în stradă
Frica, deznădejdea și speranța
Speranța cea din urmă – Libertatea
Noi nu plecăm, noi vrem să fim
Nu sântem lași, nu sântem hoți
Chiar dacă ne-mpușcați pe toți
Noi nu plecăm, noi nu murim*

Menestrelii necunoscuți

Tumultosul nostru Decembrie '89 ne-a adus Libertatea, poate, și datorită menestrelilor necunoscuți!

S-a vorbit prea puțin, mai deloc, despre fabuloasele nopți ale Revoluției din Timișoara. Cea dintre 16 și 17 decembrie e noaptea... **timinauților!** Sorin Oprea lansează pe podul de lângă *Regionala CFR* o chemare, la Catedrală ajung vreo șase sute de tineri, aici Sorin îi înșeuează pe cai fără zăbale comuniste, după care hălăduiesc printr-o Timișoară incredibilă, fără tembela activiști de partid, fără milițieni ori securiști, printr-o urbe ademenitoare, liberă, fascinantă; la întoarcere sunt câteva mii, se uită în jur și nu le vine să creadă, uimirea fiind și mai mare când văd că bidiviilor le cresc aripi. Atunci... Atunci pinteni și în trap spre Calea Lipovei într-o frenezie irepetabilă în noaptea Visului, a marelui Vis, netrăit pe meleagurile noastre de mai bine de 45 de ani!

Numai că în comunism Visul este delict și hăitașii dictatorului rup aripile la aproape 800 de timinauți, printre care mulți elevi de gimnaziu, de liceu.

În noaptea următoare, duminică spre luni, 17 spre 18 decembrie, apar în standurile comuniste lunetiștii dictatorului și sute de timinauți sunt răniți, mai multe zeci uciși.

Din fericire pentru noi, și unora și celorlalți *le-a scăpat* însă ceva, cineva. Nici hăitașii în noaptea de 16 spre 17 decembrie, nici lunetiștii în cea dintre 17 și 18 decembrie, n-au arestat, n-au împușcat VISUL!

Ce s-a întâmplat în următoarele două nopți a depășit puterea de înțelegere a dictatorului, a marionetelor din jurul lui. N-am ieșit pe străzi nu din cauza fricii, nu răpuși de gândul renunțării. Dimpotrivă. Și când am făcut-o, în 20 decembrie, am ieșit în oraș nu pentru a visa, ci pentru a spune tuturor românilor, întregii lumi, că în Timișoara am convertit VISUL în REALITATE! Decisesem că eram oameni liberi!

Există mărturii, s-a scris despre exuberanța ce ne-a copleșit în momentele acelea. Nu s-a vorbit însă îndeajuns despre fabuloasele nopți de 20 spre 21 și 21 spre 22 decembrie.

În 20 decembrie, odată cu înserarea, demonstrații din fața Comitetului Județean de Partid și Piața Operei părăsesc, pe rând, în grupuri mai mari ori mai mici, una ori cealaltă zonă. Plecau spre case după opt, unii după zece ore în care scandaseră lozinci, se agitaseră, stătuseră în picioare. Nu teama, nu gândul că a doua zi ar trebui să se prezinte la serviciu îi determina să plece, ci oboseala.

Existau însă demonstranți pentru care, deoarece își asumaseră responsabilități extreme, ideea plecării acasă nu se putea pune. Dar dacă rămâneau în foaier doar ei, arestarea lor – un grup restrâns – n-ar fi constituit pentru forțele de represiune nici o problemă. Conștienți că erau tot mai vulnerabili, liderii Revoluției au intensificat apelurile, au revenit din ce în ce mai des cu rugămintea ca demonstranții să rămână în Piață. Cu toate astea oamenii au plecat. Din fericire, nu toți. Au rămas, parafrazând titlul unui admirabil roman al regretatului prozator Fănuș Neagu, frumoșii nebuni ai Timișoarei. Sau dacă vreți, garda pretoriană a Visului românilor! O mână de tineri, doar două-trei sute de entuziaști. Firește, e greu de stabilit dacă datorită lor nu au fost arestați liderii din foaier, nu se poate stabili în ce măsură prezența acestor exuberanți a descurajat efectuarea unei acțiuni în forță a detașamentelor de represiune.

Astfel de calcule, de *încadrări*, nu au însă nici o relevanță. A fost o manifestare atât de frumoasă, încât nu poate fi evaluată folosindu-se termeni tehnici. Au trăit în nopțile acelea în altă lume. În a lor, în a nici unuia, în cea în care ar trebui să trăim toți. Au făcut rost de o ghitară, au cântat, au recitat poezii, au dansat, și-au spus bancuri, acum fără să se mai teamă de interpretări absurde, și-au dezvăluit întâmplări din copilărie, și-au mărturisit proiectele

pentru viitor, și-au lăsat gândurile și stările să haiducească fără opreliști pe valurile celor mai cutezătoare aspirații, poate și-au făcut ochi dulci, și-au dat adresele, și-au promis să se caute după aceea, mai târziu, atunci când totul va fi bine, atunci când totul va fi frumos și bine...

Și-așa, destinși, dezinvolți, exuberanți, poate că au făcut, fără să-și dea seama, ceea ce alții n-au făcut cu armele.

Leșind din realitate, de multe ori o îndrepti!

Cu regretul că nu am reușit să identific nici unul din acei admirabili menestreli – adevărații eroii nu au identitate! –, o să inserez cuvintele unor cunoscuți lideri ai Revoluției din Timișoara.

Alexandru Ciura: În noaptea aceea am rămas în foaierul Operei cu Fortuna, Bădilescu, Boroșoiu, cu un medic care a vorbit emoționant celor de jos, persoană de care îmi amintesc cu emoție pentru că a cântat, antrenându-i și pe tineri, melodia Domnul vine iar, cu alți câțiva inși, dar nu mai știu cu cine, în timp ce în fața Operei grupul a fost de aproximativ 4-500 de timișoreni. Dar ce timișoreni?! Tinerii aceia nemaipomeniți au spus versuri, au dansat, au cântat, au scandat lozinci toată noaptea! Fără exagerare, întreaga noapte! Cu un entuziasm juvenil ce reușea să ne mai alunge îndoielile, suspiciunile, adevărul fiind că nu noi le-am susținut moralul, ci ei nouă!

Nicolae Bădilescu: *Dar să spunem lucrurilor pe nume. Știi ce constatare mi-a fost dat să fac în noaptea aceea? Că jos entuziasmul era net superior celui din foaier! Tinerii aceia au fost nemaipomeniți. Au cântat, au dansat, au recitat poezii tot timpul! Pentru că nu mai reprezentam pentru ei ceea ce fuseserăm până atunci, ne-au abandonat găsind în ei înșiși puterea de a trăi și acele momente la temperatura cea mai înaltă. Adică jos se continua partea curată a Revoluției, într-un anumit sens partea inconștientă a ei, în timp ce sus se mai ciocneau orgoliile, mai răbufneau suspiciunile...*

Sabin Mărieș: *Mi-am petrecut noaptea de 20 spre 21 decembrie în foaier, când și când coborând printre tinerii ăia nemaipomeniți care, pentru că or cântat tăt timpu-n aer liber, într-o noapte de decembrie, s-ar căde să fie menționați într-o carte și mai grozavă decât aia a recordurilor, Guinness Book!*

Ioan Rab (Iohann Raab): *Peste noapte au rămas în Piață puțini timișoreni, în exclusivitate tineri. După estimările mele, în fața Operei numărul demonstranților a oscilat în jurul cifrei o sută, în balcon părănd să se găsească 20, 30 de persoane. Dar mâna aceasta de entuziaști, raportată la populația Timișoarei era, cred că ești de acord, ridicol de mică. Se pare însă că acest raport nu-i preocupa. Aveau altceva de făcut. Au cântat! Au cântat - mi-a rămas vie imaginea unui*

tânăr înalt, cu barbă și ochelari -, așa simțindu-se în siguranță, mai puternici. Formidabili tinerii aceia. Au cântat toată noaptea deși bâlbâitul era la București, deși în nici un oraș nu se semnalase o cât de anemică... manifestare huliganică, deși era mai mult decât clar că, de-ar fi apărut un singur militar cu un automat, ar fi fost victime sigure!

Ei bine, dă-mi voie să înșir cuvinte pe care ar trebui să le percepem exact cum le pronunț. Recitalul acelei formații sui-generis a fost cel mai important eveniment din Timișoara ultimilor ani! Cântecul lor au ajuns unde trebuia și lumea s-a schimbat!

La început a fost cuvântul!

Posfață

Cartea domnului Titus Suciu aduce în prim - plan o idee, încă nevalorificată de istoriografie la dimensiunea ei adevărată: implicarea mediilor culturale – a personalităților din acest spațiu – în generarea de atitudini și comportamente curajoase și de demnitate, în preajma, în timpul și după victoria Revoluției Române din Decembrie 1989. Am în vedere implicarea scriitorilor, regizorilor, actorilor, artiștilor plastici etc., în mobilizarea oamenilor ieșiți în stradă, dar și în organizarea și însuflețirea protestului lor. Acest fenomen s-a înregistrat în foarte multe orașe: Cluj-Napoca (Dorel Vișan), Craiova (Tudor Gheorghe), Arad (Valentin Voicilă), București (Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Mircea Dinescu) etc.

Am rezervat, în lucrarea *Dincolo de Rubicon*, un spațiu în care am subliniat rolul factorilor spirituali care au dus la declanșarea și amplificarea revoltei timișorenilor. În textul domnului Suciu, această situație este mult mai bine – și cu mijloace mai potrivite - prezentată.

Ideea de a evidenția contribuția scriitorilor, actorilor, artiștilor la victoria Revoluției din Timișoara este excelentă. Până acum, s-a procedat la evidențierea prezenței lor în mijlocul

evenimentelor alături și împreună cu concitadini din celelalte medii socio-profesionale, se insista doar pe calitățile de revoluționar (comune pentru mulți manifestanți !), fără a se sublinia fondul pe care acestea s-au clădit, care, evident, le-au și potențat. Curajul este o calitate comună pentru toți cei care o posedă, dar aceasta poate fi generată de resorturi diferite. Acest volum descrie și explică fondul pe care s-au clădit atitudinea și gesturile multor artiști timișoreni în zilele de foc ale lui Decembrie 1989. N-au fost și n-au acționat separat de mulțime, dar, iată, nu înseamnă că nu s-au exprimat ca o castă, un grup, în care cei ce se recunoșteau prin vocație, n-ar fi comunicat între ei, nu s-ar fi informat sau susținut, nu se întrebau ce se întâmplă, de ce se întâmplă, cât de mare este întâmplarea, ce final va avea.

Titus Suciul recompune atmosfera de legendă a urbei bănățene din Decembrie 1989 și o parte din frământările oamenilor de vocație, care au dat o pată de culoare acelei realități.

Alexandru Oșca